ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 260 (11858)
1968 оной ноябриин 3, воскресени

Сэн 2 мүнгэн

Шэн зоригтойгоор коммунизм байгуулжа байгша, ажалшадай сүлөөтэ, амгалан тайбан, зол жаргалта байдалай түлөө эрэлхэг тэмсэлшэ—агууехэ совет арадта алдар соло!

(Агууехэ Октябриин социалис революциин 51 жэлэй ойдо зорюулжа, КПСС-эй ЦК-гай гаргаhан Уряануудhаа).

ЗАХАГҮЙ ЗАМБУУЛИН СООГУУР НИИДЭГШЭДТЭ АЛДАР СОЛО!

ЭХЭ ОРОМНАЙ БААТАР ХҮБҮҮГЭЭ УГТАБА

МОСКВА. Лётчик-космонавт Г. Т. БЕРЕГОВОЙЕ угталга.

Фототелеграфаар абтаба.

...ывые—Москвагай агаарай ...лалтын үүдэн гэжэ нэрлэхэ ...м бидэнэр нэрлэдэг байнабди. ...ывт бүхэн ээлжээтэ ниидэлгэ ...hэгээ hүүлээр имагтал эндэ ...э, Москвагай газар дээрэ орожо ... Ниидэлгын түгэсхэгдэhэн, ...арнин дүүргэгдэhэн тухай Эхэ ... партида, арадта элидхэхын ... тэрэ улаан ковер дэбдиhэн ...аар баяр баясхалантайгаар, ...ээ хүдэлгэн ябажа алхалдаг! ...улинай дайдые шэнжэлэгшэ... ...скьа зургаа дахин угтаhан ... Манай социалис Эсэгэ ороной ...—«Союз-3» онгосоор одо мү... ...ша баhа нэгэ зам табиhан ... Тимофеевич Береговойе ... нэгэндэ ниислэлнай долоо... ...аар баясхалантайгаар амар-

...вовска аэродром Советскэ ... гүрэнэй тугуудаар гоёон шэ... ...hэн байгаа. Совет гүрэниие ...агша В. И. Ленинэй портрет ...алай нюур талада харагда-... Манай орондо коммунизм бай-... зоригжуулан эмхидхэгшэ ... Союзай Коммунис парти ... болтогой!», «Замбуулинай ...агта онгосонуудые байгуу-...та—совет эрдэмтэд, конструк-... инженернүүд, техникүүд ба ...ришэдтэ алдар соло!» гэhэн ...тэй транспарантнууд толор-

...арагшад бултадаа баяртай хү-...нүүд. КПСС-эй ЦК-гай Пле-... хабаадагшад, партийна, гүрэ-... ябуулагшад, Советскэ Сою-... түрэл түрэлэй сэрэгүүдэй ...нүүд, Совет Армиин гене-... офицернүүд, заводууд, ба-...нууд болон эмхи зургаануудай ... тоото түлөөлэгшэд, hурагшад, ...нүүд ниидэлгын поли дээрэ ...а. Москвагайхид союзна рес-...нуудай тугуудые, замбуули-... баатарай портредтэй бишы-...гүүдые барьяад ерээ. ...матическа корпусой гэшүүд, ... харин журналистнууд эндэ ...

Замбуулинай баатарые угтахын тулада нүхэд Л. И. Брежнев, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев эндэ ерээ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор М. А. Яснов, Д. С. Коротченко, СССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор В. Э. Дымшиц, В. А. Кириллин, М. А. Лесечко, В. Н. Новиков, И. Т. Новиков, Л. В. Смирнов, СССР-эй Наукануудай академиин президент М. В. Келдыш мүн лэ эндэ ерэhэн байна.

Береговойн эхэ Мария Семеновнае, тэрэнэй hамган Лидия Матвеевнае, тэрэнэй үхибүүд Виктор болон Людмилые парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд халуунаар амаршалаа. Замбуулинай дайдые шэнжэлхэ талаар шэнэ ханитай болоhонтойнь дашарамдуулан, космонавтнууд Г. С. Титов, А. Г. Николаев, П. Р. Попович, В. Ф. Быковский, В. В. Николаева-Терешкова, К. П. Феоктистов, Б. Б. Егоров, П. И. Беляев болон А. А. Леоновые парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд мүн лэ амаршалба.

Хэдэхэн минута соо хүлеэнэ... Тииhээр байтар аэродром дээгүүр агаарай лайнер харагдаба.

ИЛ-18 самолёт буужа, ниидэлгын поли дээгүүр эрьелдэн гүйгөөд, аэровокзал шадар ерэжэ зогсоно.

Сэрэгэй хубсаhатай Георгий Тимофеевич Береговой самолёдой үүдээр бултайн харагдана. Баатарай хүндэлэлдэ зорюулагдажа, нэрьемэ шанга альга ташалган, «Ура!» хашхаралдаан болоо.

Космонавт ковер дэбдиhэн харгыгаар батаар алхална. «Улам бүри дээгүүр...» гэhэн маршын аялган зэдэлнэ.

Космонавт сэдьхэлээ хүдэлгэнэ. Тиигэнгүй яахаб. Замбуулин соогуур ниидэхэ тухай парти, правительствын шухала даалгабариие дүүргэhэн тухайгаа КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ тэрэ мүнөө элидхэхэ байна бшуу.

Юрий Гагаринние баяр баясхалаатайгаар угталгаhаа эхилэн Внуковска аэродром дээрэ ковер дэбдиhэн харгыгаар бүхы совет космонавтнуудай алхалалдан гараhые бидэнэр хараhан байнабди. Замбуулинай дайдые шэнжэлгэдэ илалтын түйлагдаhанда эдэ ушарнууд бүхэндэ угаа ехээр баясадаг байнабди.

Георгий Тимофеевич правительственна трибуна дээрэ гарана. Ойр зуура абяа шэмээгүй болобо. Лётчик-космонавт рапорт үгэбэ:

— Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Советскэ правительствада иигэжэ элидхэнэб.

Агууехэ Октябриин социалис революциин 51 жэлэй ойдо зорюулан, «Союз-3» гэжэ замбуулинай онгосоор хэгдэhэн ниидэлгэ амжалтатайгаар түгэсхэгдэбэ. Замбуулинай ниидэлгын үедэ хэгдэхэ научна туршалгануудай программа дүүргэгдэв. Онгосын бүхы оньhо түхеэрэлгэнүүд haадгүйгөөр хүдэлhэн байна. Бэемни ёhотойл hайн. Правительственна шэнэ даалгабаринуудые дүүргэхээр бэлэн байнаб.

«Союз-3» онгосын командир полковник **Береговой.**

Советскэ Союзай гүрэнэй гимнын аялга зэдэлнэ.

Замбуулинай баатарай хүндэлэлдэ зорюулагдажа, 21 артиллерийскэ буудалгаар салют үгтөө.

Парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд, лётчик-космонавтые тэбэрижэ таалана. Амжалтатайгаар ниидэhэнтэйнь дашарамдуулан гарыень шангаар барижа, тэрэниие амаршална.

Баатарай эндэ байhан түрэл дүтынхид угаа ехээр баясанад! Тэдэнэрэй hанааниинь амаранхай. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр hанаагаа зободог, баатарай бусажа ерэхыень хүлеэдэг байгаа ха юм даа. Георгий Тимофеевич эхээ, hамгаяа, хүбүү ба басагаяа илдам халуунаар тэбэринэ.

Үхибүүдынь космонавтда, трибуна дээрэ байгшадта бултандань баглаа сэсэгүүдые барюулна.

Замбуулинай баатар Советскэ Союзда байдаг дипломатическа корпусой гэшүүдтэй танилсуулагдана.

Г. Т. Береговой угтагшадай урдуур ябажа гарана. Амаршалгануудтань лётчик-космонавт халуунаар харюусана. Тэрэнэй зам дээгүүр сэсэгүүд олоор хаягдана. Тэрэ урдаhаань харюусан, сэсэгүүдые угтагшадта барюулжа, өөрынгөө баяр баясхалангые бултантай хубаалдалсаhан шэнги болоно.

Парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй, түрэлхидтэеэ хамта космонавт аэровокзалай үүдэн тээшэ шэглэн ошоно. Гол үүдэндэнь хүлеэжэ байhан «ЗИЛ-111» машинада Г. Т. Береговой, тэрэнэй эхэ ба hамган, космонавтнууд А. Г. Николаев, П. И. Беляев hууна. Хоёрдохи машинада бусад лётчик-космонавтнууд hуугаа.

Мотоциклистнүүдтэ үдэшүүлэн автомобильнууд Киевскэ шоссе дээрэ гарана.

Аэродромhоо Кремль хүрэтэрхи бүхы замдань суглараhан олон түмэн москвагайхид «Ура»! хашхаралдажа, «КПСС-тэ алдар соло!», «Совет арадта алдар соло!» гэhэн юрөөлнүүдые табижа, замбуулинай баатарые хани халуунаар амаршалhан байна.

...Кремль. Ниидэхынгээ урда тээ Улаан талмай дээрэ, Кремлиин дэргэдэ ерэлгэ космонавтнуудай хубилашагүй, нангин заншал болонхой юм. Ниидэхынгээ урда тээ Георгий Тимофеевич Береговой мүн лэ Кремлиин ханануудай дэргэдэ ерэhэн байгаа.

Мүнөө тэрэ дахяад эндэ ерэбэ. Ниидэлгын hүүлээр баатарай ябаhан газарай зам түгэсэбэ. (ТАСС).

КРЕМЛИИН СЪЕЗДНҮҮДЭЙ ОРДОН СОО

... оронойнгоо ажабайдалда боло... ...ухалын шухала ушарнуудые ...ын баяр баясхалангаар тэм... ... гээшэ совет хүнүүдэй hайн ... болонхой. Совет наука ба тех... ... шэнэ элитэ ехэ амжалтые ба...нтайгаар тэмдэглэхын, совет ... алдарта хүбүүн Г. Т. Берего...варшалхын тулада Москвагай ... ноябриин нэгэндэ Кремлиин ...нүүдэй ордон соо сугларaa. Мо...айхидтай хамта КПСС-эй ЦК-гай ... хабаадагшад ерэлсэhэн бай-

... мянган хүнэй багтадаг угаа уужам зал соо хүн зон дүүрэтэрээ сугларaa. Барилгануудай, завод, фабрикануудай түлөөлэгшэд, эрдэмтэд, соёл культурын ажал ябуулагшад эндэ бии. Советскэ Союзай, түрэл түрэлэй сэрэгүүдэй маршалнууд, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй генералнууд, адмиралнууд, офицернүүд байлсаа. Хариин дипломадууд мүн лэ ерэhэн байна.

...Кремлиин курантнууд үдэрэй гурбан час болоhые дуулгана. Глинкын «Алдаршa» гэhэн дуунай hүр жабхаланта аялган зал соо зэдэлнэ. Сугларагшадай шанга альга ташалган доро Коммунис партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэд президиумдэ ерэжэ, hууринуудаа эзэлнэ. Советскэ Союзай Герой полковник Г. Т. Береговой, ханинар космонавтнуудынь мүн лэ эндэ hуулсаа.

Парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэ, космонавтнуудта, президиумдэ hуугшадта бултандань эдир лениниецүүд сэсэгүүдые барюулаа.

Замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэлгэдэ совет арадай түйлаhан шэнэ илалтада, лётчик-космонавт, Советскэ Союзай Герой Г. Т. Береговойе угталгада зорюулагдаhан Москвагай ажалшадай түлөөлэгшэдэй митингые КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, партиин Московско городской комитедэй нэгэдэхи секретарь В. В. Гришин нээгээ.

Советскэ Союзай гимнын аялган зэдэлнэ.

Г. Т. Береговойн хэлэhэн үгые митингдэ хабаадагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаа. Энэ хадаа дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис ороной эрхэтэнэй габьяае, замбуулинай гайхамшагта онгосые байгуулагшадай, шэнэ научна туршалгын амжалтые хангагшадай оюун бэлиг ба ажалда дуратай байлгые гүнзэгы ехээр хүндэлhэн ушар болоно.

Г. Т. БЕРЕГОВОЙН ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

...м хүндэтэ нүхэд, ханинар! ...з-3» гэжэ замбуулинай шэнэ ...ор ниидэлгэ хэхыемни намда ... найдаhанайнь түлөө Комму... партиин Центральна Комитедтэ, ...кэ правительствада айхабтар ...айгаар, Эхэ оронойнгоо үмэнэ ... дүүргэhэн мэдэрэлтэйгээр ... зүрхэнэй баясхалан хүргэхыем... ...зүбшөөгыт.

...мунис парти, Совет засаг эгээ... ...үдэлмэришэн ябаhан намайе сэ... лётчик, авиационно техникые ...агша, харин hүүлээрнь космо... болоходомни туhалаа. Би агуу... ...енинскэ партиин хүбүүн бай... ... омогорхоноб.

Летчик-космонавтнууд космодромдо ниидэжэ ошохыгоо урда тээ Улаан талмай дээрэхи Ленинэй мавзолейдэ ерэдэг, Кремль соохи Владимир Ильич Ленинэй байра болон кабинедтэнь ороод гарадаг hайхан заншалтай болонхой юм. Пролетарска революциин агууехэ вождиин, дэлхэй дээрэхи эгээ түрүүшын социалис гүрэниие байгуулагша болон хүтэлбэрилэгшын кабинедтэ ороод байхадаа, зүрхэ сэдьхэлэймни ямар мэдэрэлдэ абтаад байhые үгөөр хэлэхын аргагүй. Тэрэ үедэ замбуулинай ниидэлгэ тухай бодожо байхадаа, тэрэниие Агууехэ Октябриин социалис революциин 51 жэлэй ойдо зорюулха гэжэ шиидээ hэмди.

Эрхим хүндэтэ нүхэд! Мүнөөдэр иимэ инаг халуунаар, үнэн зүрхэнhөө намайе угтаhандатнай сэдьхэлни ехээр доhолоо. «Союз-3» гэжэ замбуулинай онгосын ниидэлгэ амжалтатайгаар түгэсхэгдэбэ гээд совет арадтаа, түрэл Коммунис партидаа, правительстводаа элидхэхэ байhандаа золтойб.

«Союз» гэжэ онгосо хэлбэри байгуулам жаараа тон шэнэ, айхабтар олон янзын орёо нарин туршалга, научно-шэнжэлэлгын зорилгонуудые гүйсэдхэжэ шадаха замбуулинай гайхамшаг аппарат байна гэжэ олон сүүдхэ соо үргэлжэлhэн ниидэлгэ үнэншэмэ тодоор харуулба.

Онгосо дотор хүдэлхэ, амархада таатай зохидхон байдал түхеэрэгдэнхэй. Айхабтар найдамтай түхеэрэлгэнүүдтэй байhан ушарhаань космонавтнууд тэрээн соо олон үдэрэй туршада скафандргүй байжа шадаха юм. Мүн онгосо дотор экипажай научна шэнжэлэлгэ хэхэ, амарха түсхай таhаг бии. Түхэреэн сонхонуудай олон байhанай ашаар ажаглалта хэхэ арга боломжо нилээд үргэдөө.

«Союз» онгосонууд олон каналтай шэнэ радио-түхеэрэлгэтэй байжа, газартай ехэ найдамтай, тогтууритай холбоон тогтоогдоно. Замбуулинай захагүй дайда соогуур тамаржа ябахадаа, ори гансаараа гэжэ нэгэтэшье hанаагүйб. Харин олон миллион совет арадай оролдолго анхаралаар хүреэлэн, энхэржэ байhыень саг үргэлжэ мэдэрэн ябаа hэм.

Замбуулинай онгосодо дамжуулагдаhан Леонид Ильич Брежневэй, Николай Викторович Подгорнын болон Алексей Николаевич Косыгинай эсэгын ёhоной амаршалга, hайн hайхан юрөөлнүүдынь зүрхэ сэдьхэлыемни илангаяа ехээр доhолгожо, зориг хүсэ нэмээhэн байна.

Радио-холбооной hайн байhанай ашаар нүхэдөө хоолойгоорнь танижа, тэдэнээрээ хөөрэлдэжэ ябаха аргатай байгааб. Бортовой журнал соо хэhэн тэмдэглэлнүүдээ тэдээндэ телевиденеэр харуулжа, хэжэ байhан туршалгаяа тайлбарилжа ябаа hэм. Зарим үедэ нүхэдни тон хажуудамни hууhан шэнги байгаа бэлэй. Теэд харин бидэнэй хоорондо олон зуу мянган километрэй зай забhар байгаа бшуу.

Ниидэлгын программа орёошье, ехэшье байгаа. Даалгабаринин ёhoop, «Союз-3» онгосо жолоошогүй онгосо болохо «Союз-2» онгосодо ойртоhон, мүн замбуулинай дайдада элдэб янзын ябадал хэhэн байна. Онгосын борт дээрэхи түхеэрэлгын талаар муу гэжэ тэмдэглэхэ нэгэшье зүйл үгы гэжэ космонавт-туршагшын зүгhөө хэлэхэ байнаб. Бүхы түхеэрэлгэнь хүнгэн, зохид hайн хүдэлдэг, найдамтай.

Наhаараа летчик ябаhан намда энэ ниидэлгын үедэ олон юумэн үнинэй дадал, hурамхи шэнгеэр үзэгдөө. Гэбэшье урдань хэзээшье ушарагдаагүй тон замбуулинай шэнэ мэдэрэлнүүдые баhал үзөөб. Түрүүшын үдэр ниидэжэ ябахадаа, бүхы оршон байдални тон юрэ бусын байгаа бэлэй. Тиихэдэ шэгнүүргүй байдалтай ушараа hэм. Удаадахи үдэрнүүдтэ иимэ байдалдаа дадааб. Замбуулинай онгосын шагаабари сонхонуудаар үргэн ехэ ой модонууд, уhа ехэтэ гол мүрэнүүд, нуурнууд, мүнхэ саhаар хушагдаhан хада уулын hүбарьяа үндэрнүүд, манай түби дайдын дабтагдашагүй hайхан зурагланнуудынь hайн харагдадаг байгаа. Харин огторгойдо намда үнинэй танил одо мүшэд тодоор харагдаа hэн.

Замбуулинаймни онгосо hууха газартаа тон сэхэ ерэжэ буугаа. Газарта бууhанайнгаа удаа онгосын оройн хабхагай бүри нээгдээгүй байхада угтажа ябаhан нүхэдые сонхоор хараaб.

Эрхим хүндэтэ нүхэдни!

Замбуулинай шэнэ онгосо ухаалан зохёожо түхеэрээд, ниидэлгэ ябуулhан бүхы нүхэдые энэ гайхамшагта түйлалтаар дашарамдуулан лётчик-космонавтнуудай зүгhөө халуунаар амаршалхыемни зүбшөөгыт.

Мүн тэрэшэлэн летчик-космонавт нүхэдөө үнэн зүрхэнhөө амаршалнаб. Замбуулинай дайдаар ниидэхэдэм, тэдэнэй ехэ туhаламжа, нүхэр ёhоной зүбшэлнүүд, баян дүй дуршалынь илангаяа сэнтэй байба.

Парти, правительствын анхарал оролдолго, арад зоноймнай энхэрhэн дурлал бидэ, совет космонавтнуудта, барагдашагүй ехэ хүсэ тамир оруулжа, манай hайхан Эхэ ороной алдар солын түлөө шэнэ бүтээлнүүдые бэелүүлхымнай уряална.

Коммунизм байгуулжа байгаа агуу ехэ совет арад мандаха болтогой!

Манай бүхы илалтануудые зоригжуулан эмхидхэгшэ Советскэ Союзай түрэл Коммунис партида алдар соло!

* * *

Зал соо дахяад альга ташалган болоно, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев микрофоной дэргэдэ ерэнэ.

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

Эрхим хүндэтэ нүхэд! Ханинар!

Эрхим хүндэтэ Георгий Тимофеевич!

Мүнөөдэр бидэ бүгэдэ совет хүнүүдэй ехэ hайндэр боложо байна.

«Союз-3» гэжэ онгосоор ниидэhэнэйнгээ hүүлээр замбуулинhaa бусажа ерэhэн совет арадай алдарта хүбүүн, манай Коммунис партиин гэшүүн, лётчик-космонавт Георгий Тимофеевич Береговойе баяртайгаар ёhолон угтажа байнабди.

Даалгабаряа амжалтатайгаар дүүргэжэ, эхэ hайхан газар дайдадаа бусажа ерэhэнтэйнь дашарамдуулан совет арадай шэн зоригто хүбүүе hаяхан үнгэрhэн Пленумдэ хабаадаад, энэ зал соо hуужа байhан КПСС-эй Центральна Комитедэй гэшүүдэй зүгhөө, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Советскэ правительствын зүгhөө, хүндэтэ нүхэд, та бүгэдын зүгhөө халуунаар амаршалхыем зүбшөөгыт.

Георгий Тимофеевич Береговой совет хүнэй сэдьхэлэй эрхим hайхан шэнжэ шанарые шэнгээн абаhан хүн. Хүдэлмэришэнэй бүлэ соо түрэhэн, өөрөө Донбассай хүдэлмэришэн ябаhан, Ленинскэ комсомолой хүмүүжүүлhэн, коммунист, дайнай үеын эрэлхэг зоригтой сэрэгшэ юм. Пролетарска интернационализмын үзэл бодолдо үнэн сэхэ бусад совет сэрэгшэдтэй хамта Европын арад зониие сүлөөрүүлжэ, Венгриин, Румыниин, Чехословакиин огторгойн уудамта өөрынгөө hүрөөтэ штурмовигаар байлдаhан бэлэй.

Дайнай дүүрээд байхада, нүхэр Береговой дайшалхы найман орден, Советскэ Союзай Геройн мүшэ толоруулан ябаа. Теэд коммунистнууд түйлаhан амжалтаараа hанаагаа амаршоод ямбархан hуудаггүйл! Нүхэр Береговой ниидэхэ мэргэжэл шадабаряа улам нарижуулжа, дээдэ hургуули дүүргээд, СССР-эй эрхим габьяата летчик-туршагша болоhон байна.

Айхабтар нэтэрүү оролдосотой, хатуу зоригтой, коммунизмын hайхан зорилгонуудта хизаарлашагүй үнэн сэхэ байhан тулададаа бүри орёо бэрхэ, хүндэ хүшэр хэрэгые hунган абажа, лётчик-космонавт болоhон юм.

Эдэл даа, ёhотой хүнүүднай, манай үеын ёhотой баатарнууд!

Түрүүшын хэмэл одоной табигдажа, замбуулин эзэмшэн шэнжэлхэ үе шатын эхилhэнhээ хойшо 11 жэл үнгэрөө. Совет хүнэй—Юрий Гагаринай замбуулин руу дэлхэй дээрэ эгээ түрүүлэн ниидэжэ ерэhэнhээнь хойшо долоо бага үлүүтэй жэл үнгэрөө. Энэ багахан саг. Гэбэшье эдэ жэлнүүдэй туршада замбуулинай захагүй дайдые шэнжэлхэ талаар манай Эхэ орон ямар ехэ алхам хээ гээшэб. «Венера-4» гэжэ станциин Венерэ одон тээшэ жэшээлэшэгүй ниидэлгэ хэжэ, үзэгдөө дуулдаагүй эрдэм ухаанай шэнжэлгэ бүтээhыень гайхан, бүхы дэлхэйн зон hаяхан лэ бахархан баясажа байгаа hэмнай. Мүн манай замбуулинай аппарадуудай газар тойрохо замдаа ороод ябахадань, дэлхэй дээрэ анха түрүүшынхеэ тэдэниие хоёр дахин бэе бэедэнь залгуулжа үзэhэн байнабди. Тон hаяхан «Зонд-5» гэжэ советскэ автоматическа станци hарые тойроhонойнгоо удаа хоёрдохи космическа скоростёор газарта бусажа ерээд, айхабтар шухала удха шанартай научна материалые бүтэн бүрин асараа hэн.

Тиигэжэ совет хүнүүд үдэрhөө үдэртэ замбуулиниие шууд нэтэрүүгээр, түсэбэй ёhoop шэнжэлжэ, замбуулинай түбиин элдэб нюусануудые ойлгон тайлбарилнал!

Мүнөө замбуулиниие шэнжэлхэ талаар амжаhан түйлалтанууд арадай ажахыда үрэ ехэтэйгээр хэрэглэгдэдэг боложо, манай үдэр бүриин байдалда ашаглагдажа эхилбэ. «Молния» гэжэ хэмэл одонуудай ашаар олон миллион совет хүнүүд телевидениин дамжуулгануудые харана, алас холын нютагуудтай телефоноор яриллдана, телеграфаар харилсана. Метеорологическа хэмэл одонууд бүмбэрсэг дэлхэйн сагай уларил тухай мэдээнүүдые дамжуулна. Эдэ мэдээнүүдыень манай ороной, хилын саадахи уларилай албанууд ашаглана.

Замбуулинай үе шата урдань оройдоо дуулдаагүй шэнэ hанамжа болон ойлгосонуудые бии болгожо, ухаан мэдэсын шэнэ hалбаринуудые, шэнэ мэргэжэлнүүдые мүндэлүүлбэ. Тэдэнэй нэгэниинь—эгээл баатар габьяата, айхабтар hонирхолтойнь космонавтын мэргэжэл юм. Энэ мэргэжэлые шэлэhэн хүн тон ехэ юумэ мэдэхэ, hайн техническэ бэлэдхэлтэй байха, саг үргэлжэ бэеэ hорижо, эрдэм мэдэсээ арьбадхан нэмээжэ, шэнэ баатаршалгануудта бэлэн байха.

Мүнөөдэр бидэнэр Георгий Тимофеевич Береговойе угтан хүндэлжэ байхадаа, бүхы алдарта совет космонавтнуудта—замбуулинда ошоод ерэгшэдтэшье, мүн ерээдүйн ниидэлгэнүүдтэ бэлэдхэжэ байгшадташье гүн зүрхэнэй амаршалгын үгэнүүдээр ханданабди.

Тэдэнэр бүгэдэ мүнөө үеын эрдэм ухаанай орьёл өөдэ нэтэрүүгээр шармайжа, газар дээрэшье, огторгойдошье саг үргэлжэ hорилго хэжэ, холын замда мордохоор хэзээшье бэлэн байдаг гэжэ мэдэнэбди. Эгээл тиимэhээнь совет арад космонавтнуудта инаг дуратай, тэдэнээрээ омогорходог, бууралшагүй эршэ зоригыень, хүн амитанай ябаагүй замаар дабшахаар бэлэн байhыень сэгнэдэг юм.

Нүхэд, лётчик-космонавт Береговойн ниидэлгэ, тэрэнэй бэелүүлhэн үргэн ехэ научна шэнжэлэлгэ болон туршалганууд хадаа замбуулинай дайдые шэнжэлхэ талаар шэнэ шухала алхам болоно. Бүгэдэ арадай hайндэр болохо Агууехэ Октябриин 51 жэлэй ойн баярай урда тээхэнэ энэ hайхан үйлэ хэрэгэй бүтэhыень илангаяа баярлан тэмдэглэмээр.

«Союз» гэжэ онгосонууд мүнөө үеын эрдэм ухаан болон техникын элитэ ехэ түйлалта юм. Тэдэнэй хэлбэри байгууламжаараа, аппаратуурын талаар түгэс hайн байhан тулададань онгосын дабшажа ябаха үедэ тэрэниие ишэ тиишэнь залаха, мүн ниидэхэ, газарта бууха үедэнь алишье зүг руу найдамтайгаар шэглүүлхэ аргатай байна. Эдэ онгосонуудай бусад онгосонуудhaa илгаатай зүйлынь гэбэл, онгосо хоёр таhалгатай: онсо жолоодолгын ба нүгөө соонь космонавт эрдэм ухаанай шэнжэлэлгэ хэдэг, амардаг юм. Эдэ бүгэдэ замбуулинай дайдые саашадаа эзэмшэжэ шэнжэлхын тулада, үни удаан саг соо ниидэхын тулада, хүниие замбуулинай айлшан бэшэ, харин эзэн болгохын тулада хэрэгтэй.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙ ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ НҮХЭР Г. Т. БЕРЕГОВОЙЕ ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНООР, «АЛТАН ОДОН» ГЭЖЭ ХОЁРДОХИ МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ

Замбуулинай «Союз-3» гэжэ онгосоор ниидэлгэ хэhэнэйнь, тиихэдээ эрэлхэг зориг ба баатаршалга гаргаhанайнь түлөө Советскэ Союзай Герой, летчик-космонавт нүхэр **Георгий Тимофеевич Береговойе** Ленинэй орденоор, «Алтан одон» гэжэ хоёрдохи медаляар шагнаха, баатарай түрэhэн нютагтань бронзово бюст табиха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва. Кремль.
1968 оной ноябриин 1.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Г. Т. БЕРЕГОВОЙДО «СССР-эй» ЛЁТЧИК-КОСМОНАВТ» ГЭҺЭН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Замбуулинай «Союз-3» гэжэ онгосоор ниидэлгэ хэhэнэйнь түлөө СССР-эй эрхэтэн, Советскэ Союзай Герой нүхэр **Георгий Тимофеевич Береговойдо** «СССР-эй летчик-космонавт» гэhэн нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва. Кремль.
1968 оной ноябриин 1.

Элитэ ехэ габьяагай хүндэлэлдэ зорюулагдажа Кремль соо правительственна уулзалга болоо

Замбуулинай «Союз-3» онгосоор ниидэлгые амжалтатайгаар бэелүүлгые хангаhан эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, техникүүд болон хүдэлмэришэдэй элитэ ехэ габьяагай хүндэлэлдэ, летчик-космонавт Г. Т. Береговойн хүндэлэлдэ зорюулhан КПСС-эй ЦК, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум болон Советскэ правительствын зүгhөө ноябриин 1-дэ Кремль соо уулзалга хэгдэ.

Уулзалга хани халуун оршон байдалда үнгэрөө. (ТАСС).

ЗАХАГҮЙ ЗАМБУУЛИН СООГУУР НИИДЭГШЭДТЭ АЛДАР СОЛО!

ЭХЭ ОРОМНАЙ БААТАР ХУБҮҮГЭЭ УГТАБА

(Эхниинь 1-дэхи нюурта).

Бүхы бүмбэрсэг дэлхэйн олон миллион хүнүүд манай космическа техникын айхабтар нарин, һайн байһыень нүхэр Береговойн ниидэжэ ябахада, нюдөөрөө хараа. Совет хүнүүд мүшэтэ огторгойн уудамаар замбуулин эзэмдэгшэдэй дабшахадань, ухаан бодолдоо ходоодоо тэдэнтэй хамта ябалсадаг һэн. Харин мүнөө ингэжэ космонавттай хамтаралга бүринье нягта байба. Бидэнэр Георгий Тимофеевичые гансал телевизорнуудайнгаа экран дээрэ хараад, тэрэнэй дорюун хонгёо хоолойень дуулаад лэ, ажаллажа байхыень ажаглан хараад лэ дүүргээгүйбди. Харин космонавтмнай онгосынгоо түхеэрэлгэ тухай бидэндэ хөөрэжэ үгөө, хизааргүй үндэр дээрэһээ манай бүмбэрсэг дэлхэйе харуулаа. Тэрэ бидэнние иллюминатор тээшэ хүтэлэн абаашажа, замбуулинай жэхымэ гүнзэгы руунь харуулһан шэнги байгаа бэлэй.

Хараалагдаһан түсэбөө амжалтатайгаар дүүргээд, замбуулиниие саашадаа эзэмшэхэдэ хэрэгтэй хэдэн шэнэ научна туршалга болон шэнжэлгэнүүдые бэелүүлээд, нүхэр Береговой эндэ бууханиь гэжэ хүлеэжэ байһан газартань сэхэ ерэжэ бууһан байна. Тиин Эхэ түрэл орон, совет хүнүүд нүхэр Береговойе баатарнай, илагшамнай гэжэ халуунаар энхэрэн угтаба.

«Союз-3» гэжэ онгосоор ниидэн, баатаршалга харуулһанайнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиум нүхэр Береговойе Ленинэй орденоор, мүн Советскэ Союзай Геройн хоёрдохи «Алтан Одоор» шагнаа, гадна «СССР-эй лётчик-космонавт» гэһэн нэрэ зэргэ, мүн авиациин генерал-майор гэһэн сэрэгэй зэргэ олгоо гэжэ тон ехээр баярлан таанарта мэдээсэнэб.

Эрхим хүндэтэ Георгий Тимофеевич, Танаа, энэ ехэ шагналда зүб ёһоороо хүртэһэнтэйтнай дашарамдуулан үнэн зүрхэнһөө амаршалнабди.

Нүхэд! Совет эрдэм ухаан болон техникын шэнэ ехэ түйлалтануудые олоһоной, манай бэлигтэ хүдэлмэрины ангиин айхабтар ехэ дүршэлтэй байһанай, манай конструктор, эрдэмтэдэй, инженер болон техникүүдэй үргэн гүнзэгы эрдэм мэдэсэтэй, техникые эрэлхэгээр хүгжүүлдэг байһанай ашаар лэ гайхамшаг замбуулинай онгосонууд ухаалан бүтээгдээ юм.

Замбуулинай онгосонуудые, замбуулин руу гаргадаг ракетэнүүдые, газар дээрэһээ залан шэглүүлхэ, тоо бодолго хэхэ түхеэрэлгэ байгуулгада ниидэлгые бүтээн бэелүүлһэн бүхы бэлиг шадабаряа, эрдэм мэдэсээ, дүй дүршэлөө зорюулжа байдаг эдэ хүнүүдтэ үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэбди!

Агуу ехэ Октябриин социалис революциһаа хойшо совет арадай социальна, экономикын, соёл культурын болон эрдэм ухаанай талаар айхабтар ехэ хубилалта бэелүүлһыень замбуулиниие амжалтатайгаар эзэмшэжэ байһан ушар харуулна. Эгээл эрэлхэг зоримгой һанаашалга бодолнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хабатайбди. Ленинэй зааһан зам хадаа һалбаран бадарха, түгэс хүсэтэй болохо эгээл зүб ганса зам юм гэжэ совет хүнүүд бүхы дэлхэйдэ харуулаа.

Ородой гайхамшаг эрдэмтэ, космонавтикын үндэһэ һуури табигша Константин Эдуардович Циолковский замбуулин эзэмшэхэ саг ерэхэ гэжэ уридшалан мэдэһэн бэлэй. Гэбэшье энэ саг иимэ түргэн болохо, бүри тэрэнэй һургаалые дагагшад, мүн энэ зал соошье һуужа байгаа һурагшадынь, эрдэмтэд болон конструкторнууд дэлхэй дээрэхи эгээн түрүүшын замбуулинай онгосонуудые байгуулжа, ниидүүлэн дэгжээхэ юм гэжэ тон эрэлхэг бодолнууд соогоошье һанаагүй байгаа.

Эдэ һанал бодолнуудай бодото дээрээ хүсэлдэхын тулада социалис революци илаха, граждан дайнда манайхид илаха ёһотой байгаа. Мүн манай Эхэ оронийе промышленностяар түгэс гүрэн болгоһон дайнай урда тээхи табан жэлнүүд хэрэгтэй байгаа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ гитлеровскэ булимтарагшадые бута сохихо, дайн соо һандаргагдаһан арадай ажахые һэргээн бодхоохо, эрдэм ухаан болон техникын орьёлмо ехээр хүгжэхэ эрхэ нүхэсэл бии болгохо хэрэгтэй байгаа. Энэмнай Коммунис партиин хүтэлбэри доро совет арадай ябажа гараһан үнэхөөрөөл баатарлиг замай үе шатанууд мүн.

Нүхэд! Газар дээрэшье, замбуулинай дайдадашье совет хүнүүдэй хэжэ бүтээжэ байһан бүхы үйлэ хэрэгүүд энхэ амгалан байдалые батадхахын, хүн түрэлтэнэй дэбжэлтые түргэдхэхын түлөө хэгдэнэ.

Бидэнэр замбуулинай дайдые амгалан ёһоор ашаглаха гэһэн һаналтайбди гэжэ Коммунис парти, Совет правительство нэгэнтэ бэшэ мэдүүлһэн. «Замбуулинай дайдые, тэрэ тоодо һара болон огторгойн бусад одонуудые шэнжэлхэ, ашаглаха талаар гүрэнүүдэй ажал ябуулгын гол үндэһэ баримтанууд» гэһэн договор Советскэ Союзай үүсхэлээр энэ зорилгоор лэ абтаһан байха. Замбуулинай дайда гээшэ дайсан ёһоор хоорондоо тулалдаха газар бэшэ, харин эрдэм ухаанай шэнжэлгэ хэхэ, дэлхэйн оронуудай харилсан ажаллаха газар болохо ёһотой.

Замбуулинай дайдые эзэмшэхэ гээшэ ямар хэсүү, хэды бэрхэ хэрэг бэ гэжэ бидэнэр һайн мэдэдэгбди. Тиимэһээ «Апполон-7» гэһэн замбуулинай онгосоор һаяхан амжалтатайгаар ниидэһэн Америкын космонавтнуудай эрэлхэг зоригтойень ёһолон тэмдэглэнэбди.

«Союз-2» болон «Союз-3» гэһэн совет замбуулинай онгосонуудай ниидэлгэ замбуулинай дайдые амгалан зорилгоор шэнжэлхэ ба ашаглаха хэрэгтэ манай ороной оруулһан шэнэ ехэ хубита мүн. Энэ ниидэлгын амжалтатайгаар түгэсхэжэ, аша үрэ ехэтэй байһаниинь гансал совет арадай түйлалта бэшэ, харин бүхы түрүү хүн түрэлтэнэй түйлалта гэжэ бидэнэр тэмдэглэнэбди.

Газар дээрэшье, замбуулинай дайдадашье түрүүшын замуудые гаргаха, мүлжэлгэ дарлалтагүй дэлхэйн эгээ түрүүшын ажалшадай общество байгуулха, замбуулинай захагүй дайдада түрүүшын зүргэ замуудые гаргаха золтой байһандаа совет хүнүүд омогорходог.

Нүхэд! КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумэй заседани дээрэ хүдөө ажахын шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ байтарнай, Георгий Тимофеевич Береговойн ниидэлгээ амжалтатайгаар түгэсхэһэн тухай мэдээсэл ерээ. Пленумэй абаһан шиидхэбэринүүд экономикын саашанхи хүгжэлтэдэ, коммунизмын материально-техническа үндэһэ һуури байгуулха хэрэгтэ, манай агуу ехэ Эхэ ороной шэнэ амжалтануудые түйлаха хэрэгтэ туһа нэмэри болохо юм.

Бүхы арад зоной ажалай болон политическэ дэбжэлтын оршон байдалда замбуулинай шэнэ баатарые угтажа байнабди. Совет хүнүүд табан жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө эршэмтэй шангаар тэмсэжэ, Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн агуу ехэ һайндэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр тахын түлөө унаһан малгайгүй оролдоно.

Совет хүнүүд ямаршье [...] ниидхэжэ, ямаршье бэрхэ[...]дые дабажа шадаха, агуу ехэ [...]нуудаа бэелүүлхэдээ нүг[...] эрэлхэг зориг, баатаршалга [...] хабатай гэжэ Ленинэй бии [...] дэлхэйн эгээ түрүүшын соци[...]рэнэй алдарта зам харуулна.

Замбуулинай баатарнууд[...] соло!

Коммунизм байгуулжа бай[...]вет арад мандаха болтогой!

Манай хүсэн түгэс соци[...] орон мандаг!

* * *

Зал соо дахяад альга ташаа[...]лоно. КПСС-эй ЦК-гай Полит[...] гэшүүн СССР-эй Верховно [...] Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. [Под]горныдо үгэ үгтэнэ. Тэрэ Г. Т. [Бере]говойе халуунаар амаршалаа.

Танай габьяае, «Союз-3» [...] замбуулинай онгосоор хэһэн [...]лиг ниидэлгыетнай Коммунис[...] Советскэ правительство ма[...] ороной дээдэ хайраар тэм[...] гээд Н. В. Подгорный хэлээ.

Советскэ Союзай Герой Гео[ргий Ти]мофеевич Береговойе Ленин[эй орде]ноор, «Алтан Одон» гэжэ [...] медаляар шагнаха тухай, «[СССР-эй] летчик-космонавт» гэһэн [...] тэрээндэ олгохо тухай» СССР[-эй Вер]ховно Соведэй Президиумэй [...]дые Н. В. Подгорный уншаа.

Н. В. Подгорный хай[...] Г. Т. Береговойн үбсүүндэ [...] космонавтые тэбэрижэ, [...] таалаһан байна.

Хүндэтэ Георгий Тимофе[евич ...]най Эхэ ороной дээдэ хайра[...] нагдаһантайтнай дашарамдуу[...]таниие халуунаар амаршал[...] золтой хубитай, элүүр мэнд[...]хыетнай, манай агуу ехэ Эхэ [...] аша туһада амжалтануудые тү[...]етнай танда хүсэнэб. Манай ба[...] золтой хубитай ябахыень, ах[...]нуудые түйлахыень үшөө дахи[...] сэжэ зүрхэнһөө хүсэнэб! гэж [Н. В.] Подгорный зал соо һуугшадай [...] ташалган доро хэлээ.

— Эхэ орондоо алба хэхэб,— [...] Г. Т. Береговой сэдьхэлээ [...] байжа хэлээ.

Митингдэ хабаадагшад хүл [...] бодон зогсожо, баатарые амар[...] байна.

В. В. Гришин митингые хаа[...] дээрэ соносхоо. Советскэ Союз[...]рэнэй гимнын аялга зал соо [...]зэдэлээ.

Советскэ Союзай Геройн нэрэ[...]гэдэ хоёр дахин хүртэһэн а[...] генерал-майор Г. Т. Берегово[й Эхэ] ороноо алдаршуулаа, замбуулин[...] тэмсые шэнжэлэн мэдэлтээр [...] хам хээ.

(ТАСС).

КПСС-ЭЙ ЦЕНТРАЛЬНА ШАЛГАЛТЫН КОМИССИДА

КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин заседани ноябриин 1-дэ болоо.

Жэлэй турша соо комиссиин хэһэн хүдэлмэри тухай Центральна шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ Г. Ф. Сизовой мэдээсэл заседани дээрэ шагнагдаа, удаадахи үедэ тэрэнэй ажал ябуулга хэхэ түсэб баталагдаа.

Үнгэрэгшэ жэлдэ комисси партийна бюджедэй проектые, бюджедэй дүүргэлтэ тухай КПСС-эй ЦК-гай хэрэгүүдые эрхилхэ управлениин финансова тоосоонуудые хаража үзөө, КПСС-эй ЦК-гай таһагуудта, «Правда» газетын редакцида ажалшадай бэшэгүүд, мэдүүлгэнүүд ба гомдолнуудай ямараар харагдажа үзэгдэдэгые шалгаа. Центральна шалгалтын комисси үдэр бүриингөө хүдэлмэри эрхилхэдээ союзна республикануудай компартинуудай, хизаарай, областьнуудай, городуудай болон районно партийна организацинуудай шалгалтын комиссинуудта саг үргэлжын туһаламжа үзүүлдэг байгаа. Тэрэнэй эсэстэ эдэ шалгалтын комиссинуудай ажал ябуулга бүри эдэбхитэй болоо.

Г. Ф. Сизовой мэдээсэл тушаа КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин гэшүүд А. Ф. Румянцев — «Экономическа газетын главна редактор, Я. И. Кабков — КПСС-эй ЦК-гай худалдаа наймаанай ба ажаһуудалай талаар хангалтын таһагые даагша, В. Н. Увачан — КПСС-эй эвенкийскэ окружкомой нэгэдэхи секретарь, И. В. Шикин — СССР-эй арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, В. П. Московский — «Советская Россия» гэжэ газетын главна редактор, Г. А. Тер-Газарянц — Армениин КП-гэй ЦК-гай хоёрдохи секретарь, П. И. Калмык — КПСС-эй Смоленскэ обкомой нэгэдэхи секретарь үгэ хэлээ. КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин ажал ябуулгые саашадань шангадхаха зорилгоор тэдэнэр дурадхалнуудые оруулаа.

(ТАСС).

МОСКВА. Кремлиин Съездүүдэй ордон соо. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. ПОДГОРНЫЙ лётчик-космонавт Г. Т. БЕРЕГОВОЙДО Ленинэй орден зүүлгэжэ байна.
Фототелеграфаар абтаба.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

НҮХЭР И. А. КОСЫГИНИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын бэлэдхэлэй, худалдаа наймаанай болон хүдөө ажахын организацинуудта удаан саг соо һайнаар хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө, мүн 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Хориин аймагай мал шахан таргалуулдаг Хориин совхозой директор **Иннокентий Александрович Косыгиниие** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо А. СЫРЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь К. МАСЛОВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй байшан.
1968 оной ноябриин 1.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА ГҮРЭНДЭ МЯХА, ҺҮ, ҮНДЭГЭ, НООҺО ХУДАЛДАХА ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБЭЙ ЯМАРААР ДҮҮРГЭГДЭЖЭ БАЙҺАН ТУХАЙ

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр):
1968 оной ноябриин 1-нэй мэдээн

Аймагууд	Мяхан	Һүн	Үндэгэн	Нооһон
Баргажанай	101	91	89	87
Бэшүүрэй	83	93	125	111
Зэдын	80	98	109	91
Баунтын	81	103	—	—
Яруунын	84	111	182	109
Загарайн	89	105	390	110
Захааминай	89	153	103	105
Кабанскын	103	94	106	87
Прибайкалиин	123	98	47	—
Хэжэнгын	66	117	112	99
Хяагтын	98	98	82	115
Мухар-Шэбэрэй	79	102	121	113
Сэлэнгын	94	100,1	122	117
Түнхэнэй	104	137	86	115
Улаан-Үдын	114	101	137	127
Ахын	102	121	—	100,4
Хорниин	82	134	159	104
Хойто-Байгалай	26	85	—	—
Улаан-Үдын шубуунай фабрика	107	—	87	—
«Скотоимпорт» трест	222	—	—	—

Малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл шалгахада

ДУТУУ, ЗАДАГАЙ ЮУМЭН ҮШӨӨЛ БИИ

Арадай хиналтын комитедһээ мэдээсэнэ

Барагдахаяа байһан энэ жэлдэ Хориин аймагай совхозуудай малшад бүхы дээрээ муу бэшэ үрэ дүн түйлаа. Нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, үнеэн бүриһөө һүншье горитой һаагдаа. Зуун эхэ хонин бүриһөө 74 хурьган абтаа.

Мүн үбһэ тэжээлшье урда жэлэйхиһээ һураггүй ехэ бэлэдхэгдээ. Хэрбээ нёдондо энэ үедэ аймагай ажахынууд хамта 150 мянган центнер үбһэтэй байбал, мүнөө 200 мянга шахуу центнер үбһэ һүриһжэ абанхай.

Гэхэтэй хамта энэ түйлаһан зарим тэды үрэ дүнгөөр һанаагаа амарха үндэһэн огто үгы. Тиигэһээ тиитэр нёдондо жэлэй үбэлжэлгын тон хүшэр хүндөөр үнгэрһэниие мартажа яашье болохогүй. Үнгэрэгшэ үбэлжэлгын үедэ эндэхи совхозуудта бүхы хонидойнь аяар 7 процентнь гарзалаа һэм шуу.

Мүнөө ерэхэ үбэлжэлгын үедэ тиимэ тулюур байдалай дахин дабтагдахагүйн тула эртээнһээ һанаагаа табиха шухала гэжэ эндэхи аймагай арадай хинагшад һайн ойлгоно. Тиимэһээ тэдэнэр бүри сентябриин эхеэр бүхы ажахынуудта малай үбэлжэлгэдэ хэр зэргэ бэлдэгдэжэ байһаниие шалгажа захалһан юм. Илангаяа бүхы үбһэ тэжээлые нарин нягтаар бүридхэжэ, хуряажа абаха, түрүүшын үдэрһөө бодомжотой зүбөөр гаргашалха хэрэгтэ арадай хинагшад гол анхаралаа хандуулаа. Тэдэнэр совхозуудта үбһэниинь хуу хорёологдоо гү, таряалангай һолоомо, зелёнко ямараар абтажа байнаб гэжэ наринаар хинан шалгаа.

Тиигэжэ аймагай «Георгиевский» болон Анаагай совхозуудта һолоомо тракторай тусхай нагшуурга-волокушаар түлхигдэжэ, татагдажа суглуулагдахадаа нилээд ехэ хубинь таряалан дээрээ үлэшэнэ, хэндэшье хэрэггүй хосорно гэжэ шалгагшад тодоруулаа. Мүнөө тэдэ ажахынууд һолоомоёо трактораар татуулһанайнгаа һүүлдэ үлэһыень тармажа сэбэрээр абадаг болоо.

Хүрбын совхоздо арадай хинагшадай үүсхэлээр бүхы бэлэдхэгдэһэн үбһэ, зелёнко уридшалан һайнаар хуу хэмжэгдээд, отарта, гүүртэ бүхэндэ хубаагдажа, харюусалгатай хүнүүдтэ даалгагдаа. Мүнөө бүхы үбһэ тэжээлынь тусхай рационой ёһоор, шэгнэжэ малда үгтэдэг болонхой. Гэбэшье энэ совхоздо үнеэдэйнь байра яяр хуушан, үмхиржэ унаха болоһон. «Сельхозтехникын» аймагай нэгэдэлэй тусхай оньһожоруулагдаһан колонно үнеэдэй байра эндэ барижа үгэхэ аад, тэрэнээ дүүргээгүй.

Нёдондо Дээдэ-Тайлсын совхоздо малай тэжээл уридшалан буйлуулха, шанаржуулха хэрэгтэ анхарал ёһоор табигдаагүй дээрэһээ тэрэнь аша үрэ багатайгаар гаргашалагдаһан юм. Мүнөө энэ алдуугаа дабтахагүйн тула гүүртэ, фермэ бүхэндэ тэжээл буйлуулха түхеэрэлгэнүүд тодхогдоо. Мүн тэндэ даб дээрэ 2—3 һара соо элюулэгдэхэ үбһэ тэжээл зөөгдэжэ абтанхай.

Тиигэбэшье малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлээр дутуу дунда юумэн үшөөл олон. Шалгажа үзэхэдэ, бүхы малшадай оройдоол 40 процентнь хүбэнтэй дулаан хубсаһаар хангагданхай. Эхэнэр һаалишадта 22-дохи размерэй валенкын орондо 27—30-дахи размерэй гутал асараад, абагты гэжэ байдаг. Хонишод, һаалишад, малшадай һуудал байдалай эрилтые хангаха талаар юун хэгдэнэб гэжэ хинагшад илангаяа анхаралтайгаар шалгаба. Энэ талаар зарим газарта бирагүйхэн байдал үзэгдэнэ. Жэшээнь, олонхи хонишод талха, хилээмэндэ аяар 10—20 модо өөһэдөө ябаха баатай болоно. Автолавкаар хилээмэн асарагданагүй. Ариг сэбэрые сахидаг эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд автолавкаар хилээмэ зөөхэдэ таарахагүй гээд, зүбшөөл үгэнэгүй. Теэд хонишод, малшад эдихэ хилээмэеэ мэшээг соо хээд гүйлгэлдэхэдэнь ариг сэбэрые сахиха талаар таарамжатай гээшэ гү?

Автолавкануудшье малшадай байдаг газараар хаһа сагтаа ябанагүй, хэрэгтэй эд бараашье мүртэй асарнагүй. Хэрбээ гүүртэ, отара бүхэндэ тусхай ларёгуудые эмхидхээд, тэндэнь малшадта лаб гэһээр шухала хэрэгтэй юумэнүүдые байлгаа һаань, зохисотой һэн. Гэбэшье Хориин райпотребсоюзай хүтэлбэрилэгшэд Б. С. Самбуев, Б. Э. Доржиев гэгшэд худалдаа наймаае тиигэжэ эмхидхэхэ тухай юундэшьеб һанаагаа табинагүй.

Энээнһээ урагша малшадта кино хаһа сагтань харуулжа байха тухай хоолол хөөрэлдөөн болоод байдаг...

Аймагай арадай хинагшад ажахынуудайнгаа малшадтай хамта эдэ бүхы элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудаа усадхахын тула бүхы хэмжээ абаха, малай үбэлжэлгые эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтаха бэзэ гэжэ гүйсэд этигэхээр.

А. СТРЕКАЛОВСКИЙ.
БурАССР-эй арадай хиналтын комитедэй инспектор.

Баярланабди, омогорхонобди

Республикын предприяти, колхоз, совхозуудта болоһон митингнүүдһээ

БҮГЭДЫН БАЯР

УЛААН-ҮДЫН АЙМАГ. Лётчик-космонавт Георгий Тимофеевич Береговой замбуулинай дайдаар ниидэжэ, совет арадтаа омогорхол баясхалан асарба! Ингэжэл мүнөө хүдөө нютагуудаймнай хүн зон хүхижэ, баярлажа байна. «Союз-3» онгосын агаар замые һэтэлжэ, замбуулинда гараһан үдэрһөө хойшо ТАСС-ай мэдээсэлнүүдые радиогоор шагнажа, газетэнүүдэй хуудаһануудые үдэр бүри иража байһан хүнүүд олон байгаа.

Теэд мүнөө ниидэлгэшье дүүрээд, летчик-космонавт Г. Т. Береговой замдаа һайн ябажа, газар дэлхэйтээ золгоод байна ха юм. Дэлхэйн зониие гайхуулһан, гүрэн түрөө алдаршуулһан, тэрэнэй баатаршалгада зорюулагдаһан митинг болон суглаанууд аймаг дотороо хаа хаанагүй үнгэржэ байна. Ажалай забһарлалгын хаһада Спиртзаводто ажалшадай митинг боложо, олон хүнүүд космонавтын габьяа, зоригые магтаа.

— Георгий Тимофеевич Береговой «Союз-3» онгосодо һуун дэгдэжэ, Эхэ ороноо дахин суурхуулба,— гээд заводой хүдэлмэришэн, коммунист нүхэр Хайдуков суглаан дээрэ мэдүүлбэ.— Энэ ехэ түйлалтые тэмдэглэжэ байхадаа, саашадаа үшөө һайнаар ажаллахабди. Орон доторoo түйлагдаһан илалта бүхэниие амжалтаар тэмдэглэжэ байхабди!

Совет космонавтнуудай дайшалхы габьяа коммунизм байгуулжа байһан оронойнгоо алдар солые дурдуулна. Иимэ ехэ түйлалта эрдэм ухаанай хүсые батална. Буряадай туршалгын станциин эрдэмтэд бүхы совет арадайнгаа омогорхолтой һаналаа нэгэдэлсэжэ, летчик-космонавт нүхэр Береговойн элүүр энхэ ябажа, газар дайдадаа бусаһандань баярлана. Хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат Д. Б. Дашиев, экономикын таһагые даагша И. В. Харжеев гэгшэд суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, оронойнгоо наука болон техникын үндэр шатада гаража, дэлхэйе суурхуулжа байһаниие тэмдэглэбэ.

— Совет эрдэмтэд, конструкторнуудай бүтээһэн «Союз-2», «Союз-3» онгосонууд замбуу[лин]ай дайдаар ябажа, тэрэнэй нэгэн дээрэ Советскэ Союзай Герой нүхэр Береговойн алдар габьяа харуул[һан]иие бидэ хүдөө ажахын эрдэмтэд угаа ехээр һайшаанабди,— гээд тэдэнэр хэлэбэ.

Мүн Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахын МТМ-дэ [...]низаторнуудай суглаан боло[о]. Тэндэ токарь В. Козулин, автомашинын жолоошон Н. М. Бессо[нов] гэгшэд үгэ хэлээ. Митинг бол[он] суглаанууд дээрэ үгэ хэлэ[гшэд] улад летчик-космонавт Г. Т. Береговойн парти, правительствын даалгабариие үнэн сэхээр бү[тээ]лүүлжэ, замбуулинһаа бусаһандань угаа ехэ баясхалан хүргэ[бэ].

Ю. ЛУЗАН,
КПСС-эй Улаан-Үдын райкомой инструктор.

БҮРИ ҺАЙНААР АЖАЛЛАХАБДИ

Үдэрэй 12 час... Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй локомотив-хабсаралгын цехэй хүдэлмэрилэгшэд забһарлалгынгаа үедэ цех соогоо олоороо суглараа. Сугларагшад бултадаа баяр баясхалантай. Шанга шангаар хөөрэлдэнэ, хүхюун согтойгоор энеэлдэнэ. Эндэ совет наука, техникын шэнэ түйлалтада зорюулагдаһан митинг болоо. «Заха холын замбуулин соогуур ниидэһэн совет космонавт Г. Т. Береговойдо алдар соло» гэһэн плакадууд цехэй ханада үлгөөтэй.

— СССР-эй космонавт, Советскэ Союзай Герой Г. Т. Береговойн түйлаһан үшөө нэгэ баатаршалгые баяр баясхалангай оршон байдалда тэмдэглэхээ бидэнэр сугларaабди. Замбуулинай «Союз-3» гэжэ онгосо Эхэ оронойгоо алдар солые арьбадхажа, аяар дүрбэн үдэр соо дэлхэй тойрон ниидэбэ. Эндэ совет наукын, хүдэлмэришэ зоной габьяа тон ехэ,— гэжэ сугларагшадай урда гараһан локомотив-хабсаралгын цехэй партийна эхин организациин секретарь нүхэр Кабуновой хэлэхэдэ, нэрьемэ альга ташалга зэдэлбэ.

— Би арбан жэл соо локомотив-хабсаралгын цех соо ажалланаб. Урдань паровозуудые заһабаридаг һэмди. Харин мүнөө хүсэтэ локомотивуудые заһабаридагбди. Эхэ оронноймнай эрдэмтэд, хүдэлмэришэд элдэб оньһон техникэ бүтээнэ. Эхэ ороноо бүри хүсэтэй болгоно.

«Союз-3» гэһэн замбуулинай онгосо совет эрдэмтэдэй, хүдэлмэришэдэй эрдэм ухаагаар, хүдэр гараар бүтээгдээ. Советскэ Союзай Герой Г. Т. Береговой тэрэ онгосо жолоодон, Эхэ ороноо дахинаа алдаршуулжа, түрэл газар дайдадаа амжалта түйлан бусаба. Бидэнэр тэрэнэй баатаршалгаар омогорхонобди,— гэжэ бригадир Павел Павлов хэлэбэ.

Хүдэлмэришэдэй В. И. Ленинэй түрэһөөр зуун жэлэй һайндэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын тула мүрысэжэ байһан тухай совет хүдэлмэришэнэй, космонавтнуудай баатаршалгаар омогорхожо байһанаа слесарь А. Беребанов мэдүүлээ.

Хүдэр дорюун хүдэлмэришэ зон бүри һайнаар ажаллахабди гэжэ эндэ сугларагшад үгэеэ үгөө.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ҮШӨӨ ДАХИН СУУРХУУЛБА

Мүнөө космонавт тухайл хөө[...]рэлдэдэг болоод байнабди. Энээнһээ урагша замбуулинда аянша[...]һан космонавтнуудай тоодо үшөө нэгэ баатар зоригтой хүн нэмэ[гдэбэ] гээшэ. «Союз-3». Тэрэнэй каби[...]нада летчик-космонавт Георгий Тимофеевич Береговой һууна гэ[...]һэн һураг дуулахадаа, манай Дээдэ-Бургалтайн отделениин малшад, таряашад бүхэн хүсэлөө ха[...]нахаар баярлаа.

Һайн даа, оронойнгоо эрдэмтэдэй ухаалан зохёожо, хүсэлжэ бүтээһэн «Союз-3» онгосоор манай совет эрхэтэн нүхэр Береговой замбуулинда ниидэжэ, Эхэ ороно[о] суурхуулба ха юм. Энэ хэрэгые бидэ колхозникууд һайшаан байхадаа, ажахыгаа улам саашань хүгжөөжэ, олзо доход ехэтэй бол[...]гохобди гэхэ байнабди. Юуб гэхэдэ, совет хүн бүхэнэй хэһэн бүтээһэн ажал гүрэнэймнай хүгжэлтын, эрдэм наукын түйлалтын аша туһада зорюулагдана.

Д. ЦЫДЫПОВ,
Зэдын аймагай «Мир» колхозой гэшүүн.

ҮБҺЭШЭД

...тай сагаан үглөөгүүр мандаба. ...үр манатайл һаа, тэнгэриин ша... мэг гээшэ, үдэрынь наратай ха... йха гэжэ үбһэшэд мэдэдэг.

...адир тогоошон хоёр үни бодон... хын хажууда аалихан хөөрэлдэ... гаа һэн.

... соо, арьягар томо тулга дээрэ, ...р ехэ тогоон соо, тогоошоной сай ... хүлеэн, һүтэй уһан эрьюулгэтэн, ... бусална. Үдэ тээшэ шүлэнэй ша... ...аг, үдэшэлэн тээшэ аарсанай ха... ...даг нүгөө тогоониинь хажуудань ... зособохёо хонхойлгон, уйтай ян... улхыжа харагдана.

...амгай тогоошоной галай хажууда, ..., эртээнһээ табиһан пэтэн хара ... нэгэ аяга эдеэшэһэн сай ..., бригадир зоноо һэрюулхээр ошо... ...рэ отогуудай һула үүдээр шагаа... ...хабтар шангаар:

— Бодогты! Бодогты! — гэжэ хоёр ...оглодог зантай бэлэй.

...эрнүүд түрүүшын дуугаар гуда... ...даэн, хүнгөөр бодоод, ябууд дун... ...лигүүдээ углан, үргэһөө һэргээ... ...гэхэн нюураа хатюулдахаа тэргэ ... байһан боошхотой уһаһ тээшэ оһо...

...р гараа угааһан, хубсалһан зоной ...ай, түйсэтэй айрһа, хилээмэеэ, ... ялайдаһаа абаад, зуухын хажуу... ...аржа, сайлахаяа һуухада, брига... ...рдохёо отогуудай үүдээр шагаа... ...лал шэрэдэг үхибүүдые: «Бодог... ...гэжэ дабтан бадашадаг һэн.

...өөдэр бригадир нойрмог үхибүү... ...мсэхэ сүлөөгүй янзатай, ехэл һа... наата болонгёор иишэ тиишээ хараашалжа, сухалтай барагар байба. Хүлеэжэ ядаһан моридынь, теэд, харагдаадхинагүй.

Тииһээр байтар хадын боориин баглагар сагаан манан сооһоо морид ноонһонһоо унаһан хулганаанууд шэнгеэр гэнтэ бутаран тарашоо һэн.

Үбһэнэй машинада һуудаг залуубар шамбай эхэнэрнүүд шууяатай хүхюугээр үгэ андалдажа байжа, моридоо барижа хүллэбэ. Бригадир түрүүтэй хажуурнад шүүдэрэй хататар шугы ухашалхаяа гарабад.

Үбһэнэй бригадын учётчик — би, тогоошон һамган, хажуур сохёошон гэжэ нэрэтэй аад, үнэндөө элдэб янзын жэжэ ажал хэдэг Жаргал үбгэн гурбан отогтоо үлэбэбди. Жаргал үбгэн, жэшээлхэдэ, машинада һуудаг эхэнэрнүүдэй хажуурыень тошиилдодог, тогоошондо түлеэ хахалдаг, эритэ мэсыень заһажа, хурсадхажа үгэдэг, тэргээр боошхо соо уһа шэрэжэ асардаг, һаяхан һүрилэгдэһэн сомоонуудые тойруулжа хорёо баридаг олон табан уялгатай, сүлөөтэй һууха сагынь юрэдөөл хоморшог бэлэй. Эрэшүүлэй дайнда мордоһонһоо хойшо үхибүүд һамгад хоёрой өөһэдөө сохижо шададаггүй дээрэһээ үбһэнэй бригадануудта хажуур сохёошын тушаал тогтоогдоһон байгаа.

Жаргал үбгэн энэ үдэр илангаяа тэнигэр хүхюун янзатай. Эдеэшэг һайхан, шара улаахан сайһаа долоодохи аягаяа аалихан һорожо һуутараа, тэрэ манай бригадын хүзүүн дээрэ хүльбэрһэн, бүгэдын тэжээдэһэн болоһон, энэ хүрэтэрөө эхээ хүхэжэ ябаһан эрхэ тангил даагандa анхаралаа хандуулба. Тиигээд сайгаа балган:

— Энэ шолмо баһал эхынгээ хүхэ заядажа эхилбэ даа, — гээд, хорогүй сагааханаар мэхэр-мэхэр энеэбэ.

Тэрэ дааганай эхэ гэжэ хоршогор бишыхан хээгшэ гүүн уһа, түлеэ шэрэхэ хэрэгтэ үгтэһэн аад, Жаргал үбгэнэй мэдэлдэ байдаг һэн. Хээгшэ гүүн ээзэндээ адли мүн лэ тиимэ гомдолгүй гудагар, ажалша шэрхи адууһан бэлэй. Тарзагар багахан эхынгээ хойноһоо омог тарган-даа дашуураад, оодорон булгин гүйжэ ябаһан, бухал харайма буглигар томо бэетэй, булсайшаһан зузаан гуятай, гүбэгэр хапагар уусатай, мэлигэр монсогор нюргатай даагыень харахада, һөөл энеэдэтэй һэн. Тиигээд мантайшаһан хурьгандал урда хүлнүүдээ үбдэглөөд, хажуу хабһаяа долгитуулан гэрдылгэһэн, туранхайхан эхээ тэрэнэй хүхэхэдэ бүришье энеэдэтэй һэн. Туранхай тулюурхан хээгшэ гүүнэй һожоргүйгөөр хүхээ хүхүүлхынь харахадаа, томо, ярдаг ёборгон зантай тогоошоншье тэсэнгүй, хайрладаһаа хүрэһэн янзатай гэмэрбэ:

— Амитанай эхэ гэжэ адли юм гээшэ гү даа... Наһаараа үнеэнээр носолдоһон фермын һамгад шэнги өөрөө арай шамай жалжылгажа ябаһан аад, энэ габагар даагандаа үшөө эдьхээгээ хүхүүлхэ хэрэгтэй... Теэд түрэһэн үриеэ хайрланшьегүй яахаб даа, барһан...

— Эхынгээ һү хүхэжэ ябаһан дааганай мяханһаа амтатай юумэн байхагүй гэлсэгшэ. Эгээ мүнөө үедэ энэ шолмые алажа эдеэ һаа, хабатайл һэн ха, — гээд, хошон юумэ хэлэһэндэл, өөрынгөө үгэдэ Жаргал үбгэн энеэбэ.

Тогоошон һамган гэнтэ һууридаа сухалтайгаар бодоод, гомдолтой тунтагар шарай харуулан, аяга табагуудаа иишэ тиишэнь хар-яр хаялжа:

— Хомхой хобдогнай ехэдэхэдээ, иигээд арьяатан шэнги эгээлэй ябаһан амиды амитанда хойрхойтожо, обтожо байдаг болохомнай гээшэлтэй!.. — гэхэ мэтээр гэмэршэхэдэ, Жаргал үбгэн эшэгүүритэй юумэ хэһэн хүнэй түлгүү шарай харуулан, мүрөө оложо ядангяар миһэрээд абаба.

Бригадир бидэ хоёр эбтэй эетэй байдаг, таарaжа ажалладаг һэмди. Тогоошон һамган бригадирта минии дүтые ойлгоһон янзатай, намда һаймһаруу дүмүүгээр хандадаг һэн. Бригадирай урда тэрэ одоол бохиножо, тохиножо байдаг бэлэй. Жэшээлхэдэ, үдын эдеэнһээ урид ямар нэгэн хэрэгээр бригадирай отогтоо ерээ һаа, «амтынь абажа сэгнэгты, ямар эдеэн болоо хаб» гэһэндэл, тогоошомнай шанагдажа байһан шүлэнһөө яаралтай мэгдүүгээр хэжэ үгэдэг, тиихэдээ заабол намда аягалалсадаг зантай һэн.

Үдын урдахи хүндэдэ бригадир бидэ хоёртой хамта заримдаа Жаргал үбгэн (хэрбээ дүтэ шадар дайралдабал) хүртэлсэдэг бэлэй. Зүгөөр тогоошон һамган тэрээндэ аргагүй ехэ зээли үгэһэн шэнги дурата дурагүйгөөр, мандал адляар шаазан түмпэнүүд соо бэшэ, дамбагар зузаан хүбөөтэй жалагар модон табаг соо хэжэ үгэдэг һэн.

Мүнөөдэр бригадир баһал оролгоһоо урид отогтоо ерэбэ. Тогоошон һамган хоол тиидэг зангаараа тэрэ бидэ хоёртo зохидхон түмпэнүүд соо шүлэ хэжэ үгэбэ. Һахы һалаг халбагадан, эгээл түлэг дундаа папаралдажа һуутарнай, Жаргал үбгэн аалихан ялхиргаһаар зуухын хажууда ерээд, зориггүй сүмөөхэнөөр газарта дабшалан һууба. Тогоошон һамган тунтагар залуу бэри шэнгеэр ябхагад хүдэлэн, уршагархан хүнгэн сагаан кружка соо шүлэ хээд, нохойдо үгэһэн шэнгеэр Жаргал үбгэнэй зүг руу жэрхэнги, дурагүйгөөр, газараар һолжоруулан түлхижэрхибэ.

Минии зосоо нэгэ юумэ заригад гээд абаа һэн. Би шиидэнгээр абяагүйхэн бодоод, отогой үүдэн тээшэ ошобоб. Жаргал үбгэндэ хэрзэгы хадхуугаар тогоошоной хандахые бригадиршье обёорбо хэбэртэй.

Үглөөдэрынь би үдын урдахи түмпэн шүлэнһөө арсажа, тогоошониие ехэл гайхуулбаб. «Садхаланби, намда бү хэгты», — гэхэдэм, тэрэ түхэреэн нюдөөр нам руу нэгэ хараад, юушье дуугарха мүрөө оложо ядаба.

Жаргал үбгэн тогоошоной дурагүйлхэхые тухайлаад, сагһаа урид зуухын хажууда ерэхээ болибо. Тэрэ манһаа зайсаха аргаа бэдэрһэн юумэдэл, абяагүй гудагараар тошиило, дүшэнүүдэйнгээ хажууда бүбэржэ үнжэдэг болоо һэн. Зоной эрхэлүүлхэдэ зоргоороо бухиндаһан даагыешье хэрэгсээхэеэ болибо. Теэд үбгэнэй эхыень тэргэдэ оруулхада, тэрэ дааган оглёобын хажуугаар зүршэлдэжэ, һаалта хэдэг байба. Үбгэн урдань тэрэниие бургааһаар шабхадажа үлдэдэг аад, мүнөө дүмүү сүмөөхэнөөр саашань гүлхидэг болоо һэн. Энэ зөөлэхэн аяг зангыень харахада, хайрагүй хомхой үгэ анханда аманһаа унагааһандаа тэрэ бэеэ зэмэлжэ, хэлэгүй адагуусанһаа хүлисэл гуйна гэжэ һанахаар бэлэй...

* * *

Тэрэ гэһээр олон жэл үнгэрөө. Зарим хүнэй түһөө түхэл ошоһон сагай тэхэришэгүй урадхалда хушагдан, минии һанаанда бүрүүл боложо, мартагдажа эхилээ. Зүгөөр Жаргал үбгэниие би мартадаггүйб. Ажабайдалай үймөөн соо гэнтэ үбгэжөөлые һанаандаа оруулаад, тэрэ үедэ юуш хэнгүй, миин эдеэд, отогой оёорто һууһан би ажалай хойноһоо тэнгэриин үдэр бүхэндэ бүмбэрдэг, хүндые жүдхэжэ үнгэргэһэн үе наһан соогоо садаха гээшые үсөөн үзэһэн бэрхэ хүдэлмэришэн Жамбал үбгэнһөө үлүүдэ тоологдодог байһандаа мүнөө аягүйрхэдэгби. Хомуудһаа мултардаггүй шахуу, оглёобын хоорондо хаташаһан, гэрдэгэр тулюурхан эхээ хүхэжэ зобоодог, һүн ногоон хоёрто мунганиһан тэрэ манай һэшхэлгүй, эрхэ тэнэг даагандa ехэл адли ябаа гээшэ һэн хаб.

Арсалан ЖАМБАЛОН

ТҮРЭЛ БАЙГАЛ ДАЛАЙМНИ

...д зоной магтаал болоһон,
... түрүүн дуундань ороһон
...дар суута Байгал далай —
...уун сэбэр, тунгалаг далай.
...ргүй гүн уһандаа
...оли загаһад баялигтай,
...схэлэн һайхан тайгадаа
...этэ малтамал булаашатай...

* * *

... үглөөгүүр наранай
мандан,
... туяагаа сасахадань,
... сээжээ сэлижэ, Байгал
...һээ нойрһоо һэрижэ байбал.
... сагаан бэетэйнүүд
...али шубууд жэрылдэнэд,
... дээгүүр сүлөөгүйнүүд
...р татан хаагалалданад...

* * *

Байгалай сэбэрхэн уһан
Байрагүй, һэбшээндэ туугдан,
Элһэ, хайраар хушагдаһан
Эрье өөдэ мүлхинэ хабһатан,
Баргажан һалхинай буугаал
һаань,
Байгал һүрөөтэй болодог.
Эршэтэй томо долгинуудаар
Эрьеэ шабажал мэдэдэг...

* * *

Орохо наран доошоо тонгойн,
Ойхон олтирог тушаа саана
Орьёл торьёл үүлэндэ хоргодон,
Мордобо һүниин ута замда.
Шүрэ шулуун шэнгеэр
мүнгэтөөд,
Шүүдэр унаба, һубһа тараан...
Байгал далай, суута далай,
Баяртай, дахин уулзатараа!

Владимир НАМСАРАЕВ

БОДОЛ

...рилгээн һэбшээтэ
...ээгэй хонгор сэнгэлигтэ
...шуу агаарай
...гал сээжым зайлана.
...жо зүргын
...ра шэжэм гурьбатаад,
...ым замай
...алтэ бэлшэр руу залана.
...бирһан бороогой
...хама жэгдэ шууяан
...л бодолым
...һаг зүдэрүү болгоногүй.

Үзэсхэлэнтэ сэсэгэй
Үнгэтэ дэнзэ сүршэһэн
Шүрэ дуһалнууд
Шэдитэ һолонгоор наадана.
Жэрхэдэһэ хүрэмэ
Жэжэ үртэһэн бодолһоо
Жэдэн хадуурна
Жэгдэрһэн тэнюун сэдьхэлин.
Эхэ байгаалиин
Эрдэни номгон сэнгэлигтэ
Эршэ түгэс
Эдир зориг хүбшэлнэб!

Рабдан РАБЖУЕВ

ШОГТО, ЁГТО МҮРНҮҮД

АРХИНШАН

Хүрьһэтэ дэлхэй
Хэлтын хэлбэлзэнэ,
Хүлнүүдынь мэлхэйн —
Ээрэлдэн торосолдоно.
Шагайсаа «далайда»
Шабардан унаба.
Шантагар хоншоорто
Ханняа олобо.

ХУДАЛШАН

Уһан дээрэ
Үрмэ хүшөөхэдэжэ,
Шулуун дээрэ
Сэсэг ургуулхадажа,
Хамаагүй хэдыдэш
Хабиржал байдаг
Хамар дорохи
Хахархай аман.

ХОБУУШАН

Хоёрой хоорондо
Хонин жороохон.
Шүлһэ һайраһан
Шашаг шаляахан.
Шомбогор хушуунай
Шэбэнээн аюултай.
Шэбир-һабирай
Хёмороон айдаһатай.

БИЛДАГУУШАН

Зорнжо ерэхэдэнь,
Золгохол хүхюутэй,
Зан абарн
Илдамхан сэдьхэлтэй.
Харнхадань харин,
Муушалхал үгэтэй.
Зан буруу
Гэмэргэн сэдьхэлтэй.

«БАЙГАЛ» журнал 1969 ондо

Буряадай Уран зохёолшодой холбооной үмэнэһөө гарадаг «Байгал» гэжэ олониитэ-улас түрын, уран һайханай шэмэглэгдэмэл журнал арбан табадахи жэлээ хэблэгдэнэ. Манай республикын уран зохёолшодой энэ хугасаа соо хэһэн бүтээһэн зохёол найруулгануудай эрхим дээжэнь «Байгал» журналда хэблэгдэһэн байна. Һүүлэй хоёр жэлдэ Виктор Сергеевэй «Һайхан үдэр» гэжэ роман, Жамьян Балданжабоной «Һүнэн һалаһан һүүдэр», Балдан Санжин Бидья Дандарон хоёрой «Ганзага нэгэдэн...», Даша-Дэмбрэл Дугаровай «Хара булган», Владимир Лубсановай «Одхон хүбүүн», Доржо Эрдынеевэй «Энэ наһан», Сергей Цырендоржиевай «Хүлгөөтэ һүни», Михаил Жигжитовэй «Минии жаахан Марикан», Владимир Митыповэй «Уран бүтээлэй хүгжэлтын шатанууд» гэһэн туужанууд, Владимир Халматовай «Базарай бүлэ», Цырен Шагжинай «Дүлэтэ джунгли» гэжэ зүжэгүүд, олон тоото шүлэг, рассказууд, очеркнууд журналда толилогдоо. «Байгал» журналай «Шэнэ нэрэ — танилсагты...» гэһэн таһагта эхилэн бэшэгшэдэй, уран зохёолой нэгэдэлэй гэшүүдэй шүлэг, рассказууд тунхаглагдадаг. 1968 ондо журнал уншагшад Захааминай, Түнхэнэй уран зохёолой нэгэдэлэйхидэй ажал хүдэлмэритэй танилсаһан байха. Ерэхэ жэлдэ «Хэжэнгын гол» газетын дэргэдэхи уран зохёолой нэгэдэлэй гэшүүдэй, Сэлэнгын аймагай залуу бэшэгшэдэй шүлэг зохёолнууд толилогдохоор хараалагдана.

Хүндэтэ нүхэд, «Байгал» журналые уншагшадай тоо жэл бүри олошоржо байна гэжэ омог баяртайгаар тэмдэглэхээр. Журналые манай республикын хото городуудта, хүдөө нютагуудта абажа уншахаһаа гадна, хүршэ Агын, Усть-Ордын буряад национальна округуудай ажалшад хүндэтэйгөөр хүлеэн абадаг, ороноймӓнай томо томо хото городуудта һуралсадаг буряад студентнэр, холын хизаарнуудта хүдэлмэрилдэг үндэһэн угсаатанай һонирходог, захижа абадаг байна.

Тиихэдэ манай аха дүү Хальмагай республикада, Бүгэдэ Найрамдаха Монгол Арад Уласта журнал нилээд олоор тараагдадаг.

Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо Исай Калашников 1968 ондо «Шэнэ сагай шэнжэ» гэжэ шэнэ роман бэшэжэ дүүргээ. Энэ томо зохёол соогоо Совет засагай тогтоһоной удаа шэмээшэгүүдэй урданай тогтомол үзэл бодолой, һүзэг бэшэрэлэй ялгаад һандаран һалаһан тухай, партизан ябаһан түрүү хүнүүдэйнь хүршэ буряад тосхоной үгытэйшүүлтэй хамта нютагтаа коммуна, хамтын ажал байгуулһан тухай домоглоно.

Исай Калашниковай роман «Байгал» журналай 1968 оной һүүлшын хоёр номерто тунхаглагдаа. 1969 оной эхин номернуудта сүмөөрөө хэблэгдэхэ.

Ерэхэ жэлэй эхин номерто Цырен Галановай «Рыгзема» гэжэ туужа толилогдохо. Энэ туужа дотор дайнай һүүлэй үеын хүдөө ажахын хүгжэлтэ, эхэнэр хүнэй хуби заяан зураглагдана. Барадий Мунгоновой «Хара һалхин» гэжэ ушаралта ябадал харуулһан туужа тунхаглагдаха. Мүн ород хэлэнһээ оршуулжа, Москвагай зэмэтэдые баридаг эмхи зургаанине толгойлогшо А. Парфентьевэй «Тэмсэл үргэлжэлһөөр» гэһэн туужые хэблэхэ байнабди.

Ангуушан-уран зохёолшо Михаил Жигжитов шэнэ зохёол бэшэжэ, журналда дурадхаа. 1969 ондо тэрэнэй «Самагирай зүргэ» гэһэн тууҗа толилогдохо.

Уран зохёолшо Чимит Цыдендамбаевай «Аюр Гармаевичай блок-нот» гэһэн комеди, Ким Ильинэй «Нюуса бэшэгэй таабари» гэжэ хорёод оной комсомолшууд тухай баримтата тууха, Даширабдан Батожабай, Африкан Бальбуров, Цыденжап Жимбиев, Цырендоржо Дамдинжапов, Норпол Очиров, Доржо Эрдынеев, Владимир Митыпов болон бусадай шэнэ зохёолнууд хэблэгдэхэ.

Шэнэ жэлдэ Буряадай поэдүүд Солбон Ангабаев, Алексей Бадаев, Цэдэн Галсанов, Николай Дамдинов, Цырен-Дулма Дондокова, Дамба Жалсараев, Чимит-Рыгзен Намжилов, Владимир Петонов, Дондок Улзытуев болон бусадай шүлэг, поэмэнүүд тунхаглагдаха.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулжа, ажалшан арадай агуухэ вождь тухай буряад арадай аман үгын зохёолнууд хэблэгдэхэ. Мүн буряад уран зохёолшодой В. И. Ленин тухай бэшэһэн рассказ, дуун, поэмэ, очерк, шүлэгүүд толилогдохо. 1968 ондо Николай Дамдиновай, Дамба Жалсараевай Лениндэ зорюулагдаһан поэмэнүүд, М. Горькиин «В. И. Ленин» гэжэ очерк, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Знамя Ленина» колхозой түрүүлэгшэ Ц. С. Семеновой «Ленинэй туг үргэһэн колхоз» гэжэ тэмдэглэл хэблэгдэхэ. Гадна В. И. Ленинтэй хамта хүдэлмэрилһэн, тэрээнтэй уулзаһан зоной дурдалганануудые ород хэлэнһээ оршуулжа тунхаглаха байнабди.

«Манай айлшад» гэһэн таһагта манай хүршэ аха дүү Монгол ороной, Хальмагай, Яхадай, Тувын автономито республикануудай уран үгэтэнэй шэлдэг зохёолнууд тунхаглагдаха байна. 1969 оной нюурта Монголой Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ Сономын Удвалай «Эрид хубилалта» гэһэн тууҗа, уран зохёолшо Ж. Лодойн «Комиссар» гэжэ поэмэ С. Эрдэнын рассказууд, Б. Явуухуланай шүлэгүүд хэблэгдэхээр хараалагдана.

«Авиаци болон замбуулин түби — XX зуун жэл» гэһэн таһагта лётчик-космонавт Советскэ Союзай Герой Алексей Леонов, вертолёдой конструктор Николай Камов болон бусадай статьянууд дурадхагдаха.

«Очерк, публицистикэ» гэһэн буланда Буряад орон нютагаймнай шухалын шухала асуудалнуудта зорюулагдаһан һонирхолтой очерк болон публицистическэ статьянууд толилогдохо.

1969 ондо СССР-эй арадай артист Лхасаран Линховоиной дэлхэйн Ази түбиин оронуудаар аяншалһан тухай замай дэлгэрэнгы тэмдэглэлнүүд толилогдохо. Энэ зохёолыень Буряадай мэдээжэ уран зурааша Даши-Нима Дугаров шэмэглэхэ. Находкоһоо Гонконг хүрэтэр уласхоорондын уһан зам харгыгаар ябадаг «Байгал» гэжэ Номгон океанай лайнер дээрэһээ манай тусхай корреспондентын дамжуулһан репортажтай танилсахат.

Журналай «Шэнжэлгэ, туршалга, нээлтэнүүд» гэһэн буланда совет эрдэмтэдэй түйлаһан шэнэ амжалтанууд тухай хөөрөөн толилогдохо.

«Түрэһэн дайда, түрэл хэлэн» гэһэн таһагта Буряад ороноймӓй хэлэ бэшэгэй эрдэмтэдэй, багшанарай хэлэ бэшэгэй хүгжэлтэ тухай шэнжэлгэ, тэмдэглэл, адагламжанууд хэблэгдэхэ байна. Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидадууд Ц. Б. Цыдендамбаев, У. Ж. Дондуков, Д. Д. Доржиев, Ц. Ц. Цыдыпов, Б. Б. Батоев, багшанар Б. Ц. Цыренов, Б. Б. Намсараев болон бусад журналай захилаар бэшэхэ.

«Байгал» журналда урда мэтэ «Шог ёгто долгин», «Сэсэ буляалдаан» гэһэн булангууд гаража байха.

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан «Хараасгай» гэжэ буланда Шираб Нимбуев, Цырен-Базар Бадмаев, Арсалан Жамбалон, Цыдып Жамбалов болон бусадай шүлэг, поэмэ, дуунууд, Цокто Номтоев, Гэлэгма Бадмаева, Владимир Лубсанов, Ким Цыденов, Матвей Осодоевой рассказууд, Аполлон Тороев, Аполлон Шадаев, Дольён Мадасоной онтохонууд тунхаглагдаха. 1969 ондо Агын национальна округой һүдэнтын дунда һургуулиин «Булаг» гэһэн уран зохёолой нэгэдэлэй, Мухар-Шэбэрэй аймагай Хошуун-Үзүүрэй дунда һургуулиин, Улаан-Үдэ хотын 1-дэхи номерой интернат һургуулиин, Доодо-Ивалгын найман жэлэй һургуулиин уран зохёолой кружогуудай гэшүүдэй бэшэһэн шүлэг, рассказ, очеркнууд, суглуулһан онтохон, оньһон үгэ, таабаринууд хэблэгдэхээр хараалагдана.

Хүндэтэ уншагшад! Үндэһэн буряад хэлэн дээрэ гарадаг «Байгал» журналаа захижа, һонирхожо уншахыетнай гуйнабди.

Г. ЧИМИТОВ,
«Байгал» журналай харюусалгата секретарь.

ДООДО-ИВАЛГА. Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ тосхоной шэнжэ түхэлынь нилээдгүй хубилаа. Ушарынь гэхэдэ, эндэ магазин, хүүгэдэй сад, байрын шэнэ гэрнүүд баригдажа ашаглалгада үгтэһэн шуу. Гэбэшье һаяшаг эндэхи барилгашад 120 хүнэй һууритай шэнэ клуб барижа дүүргээ. Энэ клуб соо уншалгын залтай библиотека, уран һайханай бүлгэмэйхидэй таһалганууд, үргэн экрантай киноаппаратура тодхогдоһон байна. Иигэжэ эндэ ажаһуудаг хонишод, малшад сүлөөтэй сагтаа нютагайнгаа хүбүүд, басагадай эмхидхэһэн концерт, наада хаража хүхин сэнгэхэ дүүрэн аргатай болоо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Доодо-ивалгынхидай залуушуулай уран һайханай бүлгэмэйхидэй хоор.

А. НАГАСЛАЕВАЙ фото.

АМИДЫ ҮЛЭХЭНЬ БЭРХЭТЭЙ

Индонезидэхи мүрдэлгэ, хэһээлгэ замханагүй

Индонезидэ политическэ хэрэгээр гэмнэгдэжэ түрмэдэ хаагдагшадай зоболонто байдал тухай статья Франциин «Франс-нувель» гэжэ газетэ толилоо.

Энэ статьягай хуряангы оршуулгые АПН уншагшадайнгаа анхаралда дурадхана.

1965 оной сентябриин 30-най үйлэ хэрэгүүдэй һүүлээр Индонезиин засагаархид ороной түрүү үзэл бодолтой хүнүүдые хэрзэгы хатуугаар хэһээһэн юм. Мүрдэлгэ, хюдалгаһаа амиды үлэһэн хүнүүд түрмэдэ хаагдаһан.

Түрмэдэ, концлагерьнуудта тамалагдажа байгшадай тоое хэншье хүсэд мэдэнэгүй. Нэгэ жэлэй урда генеральна прокурор Сугихарто 55 мянган хүн гэжэ хэлэһэн байгаа. Харин хүсэд бэшэ мэдээнэй ёһоор, түрмэдэ 80 мянган хүн хаалтатай. Гэбэшье гурбан зуу мянган хүн үзэл бодолоо ондоо болгохын тула лагерьнуудта байна гэжэ һайн мэдэхэ хүнүүд мэдүүлнэ.

Индонезиин коммунист Судоной хилын саана толилуулһан бэшэгһээ харахада, ямар аргаар үзэл бодол ондоо болгодогынь элирнэ. Асуултын үедэ хүниие айлгахын, хардахын хажуугаар, хэтэрмэ зэрлигээр тамална,— гэжэ бэшэг дотор хэлэгдэнэ.

Түмэр һабаа, резинэ шиидэм, акулын хурса һһатай минаа, ехэ хүсэтэй электрын магнето хэрэглэгдэнэ. Баригдажа хаагдаһан хүнүүдэй хюмһануудыень ходоро татадаг, орон дотор хоригдоһон түрүү үзэлтэй, марксис хэблэлнүүдэй хуудаһануудые залгихые баадхадаг.

Индонезиин мүнөөнэй засагаархидай түлөөлэгшэд хэнэйшье мэдэһээр, эдэ муухай зэрлиг аашанууд тухай дурдаха дурагүй. Гэбэшье эдээн тухай Индонезиин хэблэлэй хуудаһанууд дээрэ хирэ болоод дэ гарадаг. Жэшээнь, «Джакарта таймс» газетэ: «түрмынхид ямар байдалда оршоноб гэжэ хараа һаа, амиды хүнэй байдалда халта түһөөтэй юм» гэжэ сэхэ мэдүүлнэ. Аймшагтай муухайгаар тамалуулһан хэдэн зуун хүн гэмээ мэдэрхэ баатай боложо, түрмэдэ хаагдана.

Политическэ хэрэгээр һуугшад гурбан ондоо бүлэг болгогдон хубаагдадаг юм гэжэ Индонезиин хэблэл дурдана. «А» бүлэгтэнь «партиин бата хуби» болохо коммунистнууд ородог. Энэ бүлэгтэ хабаатай хэдэ мянган коммунистнууд сүүдлүүлээдүйшье һаа, амиды үлэхэ найдалынь даншье бага. Тиигэжэ трибуналаар сүүдлүүлһэн гуша гаран хүн саазалуулһан гү, али бүхы наһаараа түрмэдэ һуухаар шиидхэгдэһэн байна.

Джакартын газетэнүүдэй бэшэһэнэй ёһоор, «б» бүлэгэйхид тухай эсэсэй шиидхэбэри правительство гаргаадүй. Теэд эдэшье хүнүүд наһаараа түрмэдэ һууха гү, али каторгада ябуулагдаха шиидхэбэри хүлеэнэ. Гурбадахи бүлэгэйхидэй хэрэгые хуули баридаг (юстициин) органууд харахагүй. Тэдэнэр «оршон байдалай жэгдэрхэдэ» сүлөөтэ табигдахаа юм ха. Теэд «оршон байдалай жэгдэрэлгэ» сэрэгэйхидһээ, полициһаа бүрин дулдыдана. Тэдэнэр лэ засаг гартаа барижа байгаад, хуули буса хэрэгүүдые хэнэ. Бүхы гурбан бүлэгэй хэдэн арбаад хүн үдэр бүри туража, үбшэлжэ үхэдэг байна.

Индонезиин засаг эзэмдэгшэд политическэ хэрэгээр архаеэ хаһагдагшадта хуули бусаар хандана гэжэ Австралиин мэдээжэ түүхэшэн Герберт Фейт (тэрэниие коммунистнуудта һайн һанана гэжэ хэлэхэнь бэрхэтэй) мэдүүлээ. Фейт Ява, Калимантан аралнууд дээрэхи хэдэн түрмэнүүдээр, концлагерьнуудаар ябажа хараһан, үзэһэн тухайгаа «Нью рипаблик» журналда толилуулаа. «Заримдаа маниие үдэрэй хоёр дахин хооллуулна» — гэжэ нэгэ аяга шүлэ, шэнгэн каша абахын хойноһоо зогсожо байһан хүн тэрээндэ хэлээ. Политическэ хэрэгүүдээр түрмэдэ һууһан хүнүүдые уголовнигуудһаа һураггүй муугаар хооллуулдаг. Эдихэ хоол дамжуулжа үгэлгэ хоригдонхой. Теэд гэрэй эзэдээ алдаһан бүлэнэр тэдэнэртээ яажа туһалхаб даа.

«Тэдэнэр тухай дурдадаггүй юм» — гэжэ Англиин «Экономист» журналда толилогдоһон репортаж соо хэлэгдэнэ. Теэд эдэ үгэнүүдын үндэһэ баримтагүй. Юуб гэхэдэ, энэ ороной патриодуудые мүрдэжэ хэһээжэ, зобоожо эхилһэн үдэрһөө хойшо энээндэ эсэргүү хүдэлөөн орон бүхэндэ дэлгэрэнхэй. Бүхы дэлхэйн олониитэдэ хандаһан үгэнүүд Явын, Суматрын, Калимантанай түрмэнүүдэй хананууды нэбтэ дабан гарана. Хэтэрмэ бүдүүлиг аашанууд усадхагдажа, Индонезиин жабхалан аад, зоболонто газар дээрэ гуманизм, эрхэ сүлөө илан мандаха ёһотой.

АПН.

И. С. ТУРГЕНЕВЭЙ ТҮРЭҺӨӨР 150 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Ородой бэлигтэ һайн һайхан һанаатай уран зохёолшо И. С. Тургеневэй рассказ ойтойнь дашарамдуулан толилнобди.

БИРЮК

Би үдэшэлэн жороо тэргээр агнууриһаа бусажа ябабаб. Гэртээ хүрэтэрни найман модо тухай үлэнхэй; хатарша һайн гүүмни хирэ хирэ шэхээ һүрмылгэн, хуухиржа ябаад, тооһотой харгы уруу шамдуун табилна; эсэшэһэн нохоймни уяатай юм шэнги, тэргын хойто мөөрһөө алхамшье гээгдэнэгүй. Дуутай аадар орохоор забдажа, ойн саанаһаа түглэгэр хара үүлэн урдаһаамни аалихан үндынэ; нам дээгүүр, мүн урдаһааминишье ута боро үүлэнүүд зөөнэ; һөөг бургааһанууд мэгдүүтэйгээр хүдэлэн һабиналдана. Бүгшэм халуун гэнтэ шиигтэй хүйтөөр һэлгэгдэнэ; һүүдэрнүүд түргэн үдхэрнэ. Би боожоороо морёо шэрбэн, жалга уруу буугаад, ябаган бургааһа үргэлжэ ургашаһан хуурай горхо гараад, үгсүүр өөдэ ябажа, ой уруу оробоб. Бүрэг баргта хушагдан байгаа орешнигэй үдхэн һөөгүүдэй дундуур харгымни годиролдоно; урагшаа арай шамай дабхинаб. Гүнзэгы хободоһон болошоһон тэргын мүрнүүдые зай забһаргүйгөөр хүндэлэн гараһан зуугаад жэлэй дуб ба липэ модонуудай хатуу үндэһэнүүд дээгүүр тэргэмни дондорно; моримнишье бүдэржэ захалба. Шанга һалхин гэнтэ хүүеэд, модоной үзүүрнүүд гүрбэбэ, бороогой томо томо дуһалнууд тобжогонон, набшаһа намаа сохибо, сахилгаан сахилна, аадаршье адхаржа эхилбэ. Би галгюулан ябатараа, удангүй зогсохо баатай болобоб: моримнишье һулараа, юуншье харагданагүй. Түглэгэр һөөг доро арайшье гэжэ шэбээлбэб. Бэеэ бэгзылгээд, нюураа бүтүүлээд, аадарай замхахые тэсэбэритэйгээр хүлеэжэ байтараа, сахилгаанай сахихада гэнтэ харан гэһээм, харгы дээрэ үндэр хүн ябахадал гэбэ. Би тэрэ зүг тээшэ шэртэн харашоод байбаб, — тиин тэрэмни газар дороһоо гараһан юм шэнги, тэргымни хажууда харагдаба.

— Энэ хэн бэ? —гэжэ бардаастайгаар асууба.

— Ши өөрөө хэмши?

— Би эндэхи леснигби.

Би өөрыгөө нэрлэбэб.

— А, мэдэхэб! Гэртээ харижа ябана гүт?

— Тиигэнэ. Энэ ямар хэсүү аадар гээшэб...

— Тиимэ, аадар, — гэжэ тэрэ хүн харюусаба.

Леснигэй толгойһоонь эхилээд хүлдэнь хүрэтэр сагаан сахилгаан гэрэлтүүлбэ; удаа дараалан нижаганаһан ба огсом шанга буудал нээршэбэ. Бороо хоёр дахин хүсэтэйгөөр адхарна.

— Үнгэрхэ үды, — гэжэ лесник үргэлжэлбэ.

— Яаха гээшэб?

— Би таниие хай гэртээ абаашахам ха, — гэжэ тэрэ үгэеэ таһалдуулан дуугарба.

— Тиигэжэ үзыш даа.

— Тэргэдээ һуугты.

Лесник мориноймни толгойдо ошоод, хазаарһаань татажа, һууриһаань хүдэлгэбэ. Бидэнэршье ябабабди. Би «далай соо ябаһан онгосодол адляар» хэлбэлзэн байһан тэргынгээ подушкаһаа бариад, нохойгоо дуудабаб. Хайратай гүүмни хүлөөрөө шабар шабха хүндөөр пял-шал гүүлэн, халтиран, бүдэрэн ябана; лесник оглёобымни урда зүүн, баруун тээшээ найгарган, бүрэгэшэнэ. Нилээншье удаан ябабабди; эсэстээ харгышамни зогсоод: «Гэртээ хүрөөбди, барин», — гэжэ һанаа амараар гүбэрбэ. — Хорёогой хаалга хахинаад, хэдэн гүлгэд нэгэ доро хусабад. Би толгойгоо үндылгэжэ, үргэн гүрэмэл хорёогой дунда нэгэ гэрхэнэй байхые сахилгаанай гэрэлдэ харабаб. Нэгэ заахан сонхоорнь галхан һүлэмхеэр гэрэлтэнэ. Лесник моримни хэрэлсыдэ туласа абаашаад, үүдээ тоншобо. — «Сагтаа, сагтаа!» — гэһэн наринхан дуун гаража, нюсэгэн хүлөөр ябаха дуулдаад, үүдэнэй шэбхэ тайлдажа, ганса самсатай, бүдэй хирхаг бүһэлэнхэй, гартаа фонарь бариһан, арбан хоёр тухай наһанай басаган богоһо дээрэ харагдаба.

— Баринда гэрэлтүүлэ, — гэбэ лесник тэрээндэ. — Би танай тэргэ һарабша доро табихамни.

Басаган нам уруу халта хараад, гэртээ оробо. Би хойноһоонь оробоб.

Леснигэй гэр соохи эһэ тортог болошонхой, үһээнь набтар, хооһон таһалга ба наргүй байба. Хахархай тулуп ханада үлгөөтэй байна. Нэгэ аматан буу һандали дээрэ хэбтэнэ, булангдань ната-нута хубсаһан, пеэшэнэй хажууда хоёр томо горшоог. Уйдхартайгаар һүлэм-һалам гэн, унтаран болин, стол дээрэ лушанда гал носоно. Эгээл гэрэйнь дунда ута гасуугай үзүүртэ үлгы шагтагалаатай байна. Басаган фонаряа унтараагаад, угаа бишыхан скамейкэ дээрэ һуужа, баруун гараараа үлгы хүдэлгэжэ, зүүн гараараа лушан гэрэлээ заһажа эхилбэ. Би гэр соохиень харабаб, — тиихэдээ зүрхэмни түгшэбэ: мужигай гэртэ һүни ороходо аятай бэшэ даа. Үлгы соо хүүгэн хүндөөр, түргэ-түргэн амилна.

— Ши эндэ гансаараа аалиши? — гэжэ басаганһаа асуубаб.

— Гансаараа, — гэжэ басаган арай ойлгогдохоор үгэлбэ.

— Ши леснигэй басаган гүш?

— Леснигэй, — гэжэ басаган шэбэнэбэ.

Үүдэн хахинаад, лесник тонгойжо, богоһо алхаба. Тиин лесник пол дээрэһээ фонарь абаад, столдоо ошожо, дэн нособо.

— Лушанай гэрэлдэ дадал бэшэ ёһотойт? — гэжэ лесник дуугараад, буржагар үһэеэ һэгсэгэд гүүлэбэ.

Би тэрэниие харабаб. Иимэ һүрхэй эрые үсөөн хараһан байхаб. Нюргаар үндэр аад, үргэн мүргэй, шинраг шанга бэетэй. Нойтон самса дороһоонь багжагар томо балсангууд тобойлдоно. Эрэлхэг, шэрүүн нюурыень хахадтань хүрэтэр буржагар хара һахал хушанхай; үргэн ута нидхэ дороһоонь багашаг хүрин нюдэд зоригтойгоор харана. Тиин лесник гараараа халта ташаагаа тулаад, минии урда зогсобо.

Би тэрээндэ баяр хүргөөд, нэрыень асуубаб.

— Фома гэжэ нэрэтэй хүм, теэд намайе Бирюк[1] гэлсэдэг, — гэжэ лесник харюусаба.

— А! Бирюк гээшэбши!

Би бүри ехээр һонирхон тэрэниие харабаб. Өөрынгөө Ермолай болон бусад хүнүүдһээ лесник Бирюк тухай һониннуудые ходо дуулдаг һэм, тэрэ шадарай хүнүүд, галһаа айһандал адляар, тэрээнһээ айдаг байгаа. Хүнүүдэй үгөөр хадаа тэрээн шэнгеэр өөрынгөө хэрэг һайса шадаха мастер дэлхэй дээрэ үшөө байгаагүй юм: «Тэбэришье мүшэр абхуулхагүй: ямаршье сагта хадань, эгээл һүниин тэндэшье саһан шэнгеэр толгойдошни бууха, тиихэдэнь урдаһаань эсэргүүсэхэм гэжэ һанаха юумэгүй, — хүсэтэй, дүрэтэй гээшэнь аргагүй... Юугээршье: архяаршье, мүнгөөршье үгэдөө оруулхагүйш; ямаршье эдилгэдэ ородоггүй. Һайн хүнүүд тэрэниие дэлхэй дээрэһээ һалгааха гэжэ хэдэ дахин оролдоһон байха, теэд үгы — арга болодоггүй».

Хүршэ мужигуудынь Бирюк тухай иигэжэ хөөрэлдэдэг байха юм.

— Бирюк гээшэбши, — гэжэ дабтабаб: — Би, нүхэр, шам тухай дуулаа һэм. Хэндэшье мүхөөгөө үгэдэггүй юм гэлсэдэг.

— Албаяа дүүргэгшэб, — гэжэ Бирюк уруу дуруугаар харюусаба: — эзэнэй хилээмэ минии эдигдэнэгүй.

Лесник бүһэнһөө һүхэеэ абажа, пол дээрэ һуугаад, лушан гаргажа эхилбэ.

— Һамгагүй юм гүш? — гэжэ тэрээнһээ асуубаб.

— Үгы, — гэжэ лесник харюусаад, һүхэеэ дээрэ далайн сабшаба.

— Наһа бараа алтай?

— Үгы... тиимэ... наһа бараа, — гэжэ нэмээд, буруу харашаба.

Би дуугай байбаб: лесник нюдөө үргэжэ нам уруу хараба.

— Харгыда ябаһан мещаниитай арилаа, — гэжэ лесник хүйтөөр миһэлзэн үгэлбэ. Басаган доошоо харашаба; хүүгэниинь һэрижэ бархирба; басаган үлгыдэнь ошобо. — Маа, энээниие үгэ, — гэжэ Бирюк хирэ болошоһон угжа басаганай гарта барюулба. — Энэ үриеэ хаяа, — гэжэ хүүгэеэ заан, аалиханаар үргэлжэлбэ. Тиигээд үүдэндээ ошожо зогсоод, һөөргөө эрьебэ.

— Та, барин, сай... — гэжэ лесник эхилбэ: — манай хилээмэ эдихэгүй бэзэт, намда хилээмэнһээ бэшэ...

— Би үлдөөгүйб.

— За, өөрөө мэдыт даа. Самовар танда табихал байгааб, теэд сайгүйб. Танай морин яажа байна ааб, ошожо харахамни.

Тиигээд үүдэеэ таб-яб хаан, гаража ошобо. Би гэр соохиень дахин шэртэжэ харабаб. Тиихэдэмни түрүүн харагшаһаамни уйдхартай шэнги байба. Гэр соонь тунашаһан утаанай шороб үнэр амиемни игсуудуулна. Басаган һууриһаашье хүдэлнэгүй, нюдөөшье үргэнэгүй; хирэ болоод лэ, хүүгэнэйнгээ үлгы түлхинэ, доошоо шалжэһэн самсаяа аймхайгаар мүр дээрээ торгоно; нюсэгэн хүлнүүдынь хүдэлэнгүй хиидэ байна.

— Хэн гэжэ нэрэтэйбши? — гэжэ асуубаб.

— Улита, — гэжэ уйдхартай нюураа бүри уруу дуруу болгон, басаган хэлэбэ.

Лесник орожо, һандали дээрэ һууба.

— Аадар үнгэржэ байна, — гэжэ лесник, нэгэ хэды дуугай байд гээд, хэлэбэ; — хэрбээ дуратай хадатнай би таниие ойһоо гаратар үдэшэһүүб.

Би бодобоб. Бирюк буугаа абаад, адяар дээгүүр хараашалба.

— Энэ яахашниб? — гэжэ асуубаб.

— Ой соо тоомоо таһарна... Кобылье Верхдэ[1] модо отолно, — гэжэ минии гайхаһан янзатай харалгада харюу болгон нэмэбэ.

— Эндэһээ дуулдана аал?

— Газааһаа дуулдана.

Бидэнэр хамта гарабабди. Бороо болёод байба. Хүндэ хара үүлэнүүд алад холо үшөө бөөгнэрэн, хирэ хирэ болоод лэ, сахилгаан утаар зурын сахилна; тиибэшье манай толгой дээрэ хара хүхэ тэнгэри эндэ тэндэ харагдана, түргэн нүүн ябаа һиирэгэй үүлэнүүдые нэбтэ одо мүшэд анибониб гэлдэнэ. Хүбэнэгтэй ба һалхинда гуйбалзаһан модод харанхын дундаһаа бултайжа эхилнэд. Бидэнэр шагнабабди. Лесник малгайгаа абаад, тонгойжо хараба. — «Тэрэ, тэрэ, — гэжэ гэнтэ аалиханаар дуугараад, намда гараа һарбайба: — харыш, ямар һүни шэлэхыень». Би набшаһадай һаршаганахаһаа бэшэ юушье дуулабагүйб. Бирюк һарабша дороһоо мориемни гаргаба. «Иигэжэ байһаар, хай, хожомдохом ха», — гэжэ лесник шангашагаар нэмэбэ. — «Би шамтай ошолдохом... болохо гү?» — «Болохо, — гэжэ гэрэ харюусаад, мориемни гэдэргэнь болгобо: — энэ доронь тэрэниие барихабди, тиигээд таниие үдэшүүжэм. Ябая».

Бидэнэр ябабабди: Бирюк түрүүлэнхэй, би хойноһооньби. Хайшан гэжэ харгыгаа оложо ябаһыень бурхан мэдэхэ, гансал һүхөөр сабшаха абяа шагнахын тула хааяа зогсодог байба. «Тэрэ, дуулана бэзэт? — гэжэ Бирюк шүдэнэйнгөө забһараар гүбэрнэ. — «Хаана сабшанаб?» — гээд би мүрөө хабшанаб. Бидэнэр жалга уруу буубабди, агшан зуура һалхин намдажа, нэгэ жэгдээр модо сабшаха абяан минии шэхэндэ элеэр дуулдаба. Бирюк нам тээшэ хараад, толгойгоо хазагад гүүлэбэ. Нойтон тангалай үбһэн ба халаахай соогуур саашаа ябабабди. Бүдэхи, ута нижаганаан дуулдаба...

— Унагааба, — гэжэ Бирюк гүбэд гэбэ.

Энэ зуура тэнгэри сэлмэн эхилжэ, ой соо бишыха һаруул болобо. Тиинһээр бидэнэр, эсэстээ, жалгаһаа гарабабди. — «Эндээ хүлеэгты», — гэжэ лесник намда шэбэнээд, буугаа годхоп бариад, һөөгүүдэй хоорондуур бүдэгэшэн үгы болошобо. Юун болоишо ааб гэжэ шагнаархан зогсобоб. Һалхинай замхалгагүй шууяан дундуур һүхөөр һэмээхэн гэшүүһэ зулаха, мөөр хахинаха, моринной турьяха абяан ойроһоо бүдэхеэр дуулдахадал гэнэ... «Хайшаа ошохошниб? Зогсо!» гэһэн Бирюгэй шэрүүн шанга дуун гэнтэ зэдэлбэ. Саада хүниинь хайратайгаар, туулай шэнгеэр шашхана... Тэмсэлшье эхилбэ хэбэртэй. «Худалаар хэлэнэш, худалаар, — гэжэ Бирюк дээрэ дээрэһээнь бадашана: — мултаржа ошохогүйш...» Шууяанай гараһан зүг тээшэ даб гэжэ алхам бүридөө торожо ябаад, тулалдаанай болоһон газарта дүтэлбэб. Унагааһан модоной хажууда лесник хулгайшаниие доро дараад, гарыень бүһөөрөө нюргандань хүлижэ байна. Би хажуудань ошобоб. Бирюк үндыжэ, тэрэнээ хүл дээрэнь бодхобо. Адаглажа харахадамни, норошоһон һангирхай хубсаһатай, урхиишэһэн һахалтай мужик байба. Хахадтань хүрэтэр рогожоор хушаһан яяр туранхай морин тэргэтэеэ хажуудань зогсоно. Лесник нэгэшье үгэ дуугарнагүй; мужик баһал дуугай зогсожо, гансал толгойгоо һэжэрнэ.

— Таби энээнээ, — гэжэ Бирюгэй шэхэндэ шэбэнэбэб: — модоной түлөө би түлүүжэб.

Бирюк зүүн гараараа моринойнь һамбайһаа абяагүйгөөр адхажа, баруун гараараа хулгайшанай бүһэнһөө бариад: «Зай, яба, турлааг!» — гэжэ шэрүүнээр хэлэбэ. — «Тэрэ һүхымни абыт!» — гэжэ мужик гүбэрбэ. — «Юундэ хаяхамнай һэм!» — гээд, лесник һүхыень абаба. Тиигээд ябабабди. Би хойноһоонь алхалнаб... Бороо дахин һабинаад, удангүй адхаран оробо. Леснигэй гэртэ арай гэжэ ерэбэбди. Бирюк бариһан мориёо хашаагайнгаа дунда орхёод, гэрэ мужигаа гэртээ оруулжа, бүһэнэйнгөө уялаа һуладхаад, буланда һуулгаба. Пеэшэнэйнгээ хажууда унтаха гэжэ байһан басаган һуха харайн бодоод, абяа аниргүйгөөр, айнгяар маниие хаража оробо. Би һандали дээрэ һуубаб.

— Эх, яатараа адхарна гээшэб, — гэжэ лесник ажаглаба: — хүлеэхэ болоообди. Хэбтэхэеэ һананагүй гүт?

— Үгы даа, хамаагүй.

— Би энээниие, танай тулада, чулан соо хааха байгааб — гэжэ лесник мужигые заажа хэлэбэ: — теэд шэбхэнь...

— Ши энээнээ орхи, ойронь бү хүрэ, — гэжэ Бирюгэй үгэ тапалбаб.

Мужик нам тээшэ хитэн хараба. Энэ барһаниие заабол табюулха байна гэжэ дотороо үгэеэ үгэбэб. Һандали дээрэ гэрэмнай хүдэлэнгүй һууна. Шуһагүй, уршагар нюурыень, үрзэгэр шара нидхыень, һанаанда хатаһан нюдыень, шүрдэгэр туранхай хүл, гарыень фонариин гэрэлдэ харабаб. Басаган тэрэнэй эгээл хүлэй хажууда пол дээрэ хэбтээд, дахин унташаба. Бирюк гараараа толгойгоо тулаад, столой хажууда һууна. Булангдань тэжэн голёо шиид гэнэ... гэрэйнь хушалта дээрэ бороо тобжогонон, сонхо уруунь урдана; бидэнэр булта дуугай байбабди.

— Фома Кузьмич, — гэжэ мужик гэнтэ бүдэхеэр, доро унангяар дуугарба: — а, Фома Кузьмич.

— Юун гээбши?

— Табииш даа.

Бирюк харюусабагүй.

— Табииш даа, үлдэжэ... табииш даа.

— Мэдэхэб таанадые, — гэжэ лесник уруу дуруугаар арсаба: — танай һуурин бултадаа иимэ — хуу хулгайшан.

— Табииш даа, — гэжэ мужик дабтаба: — приказчик... үгырэнхэй, аргагүй... табииш даа!

— Үгырэнхэй... Хулуухые хэндэшье зүбшөөгдөөгүй.

— Табииш даа, Фома Кузьмич... бү туляагыш. Танайхи, өөрөө мэдэнэ ха юмши, барижа эдихэл, аргагүй.

Бирюк буруу харашаба. Мужик хумхаарһан юм шэнгеэр татаганан, толгойгоо шэшэрүүлэн, аягүйгөөр амилан байба.

— Табииш даа, — гэжэ мужик уйдхартайгаар дабтаба: — табииш даа, бурхан үзэг, табииш даа! Би түлүүжэм, заатагүй, бурхан үзэг. Бурхан үзэг, үлдэжэ... үхибүүдни шашхалдажа байна. өөрөө мэдэнэ ха юмши. Бэрхэтэйл, аргагүй, ажаһуухань.

— Теэд ши юуншье һаа хулууха гэжэ бү яба.

— Моримни, — гэжэ мужик үргэлжэлбэ: — мориемни, ядахадаа тэрэнииемни... ганса мални... табииш даа!

— Болохогүй гэнэб. Би баһал өөрын эрхэгүй хүнби: намаар түлүүлхэ. Таанадые эрхэлүүлжэ болохогүй.

— Табииш даа! Аминай хэрэг, Фома Кузьмич, аминай хэрэг, тиимэ... табииш даа!

— Мэдэхэб таанадые!

— Теэд табииш даа!

— Э, юу шамтай тоосолдожо байхабиб; номгон һуу, тэрэгүйдэ, мэдэнэ бэзэш. Бариниие харанагүй аалши?

Тэрэ барһаниинь уруугаа харашаба... Бирюк нэгэ эбһээлээд, толгойгоо стол дээрэ табиба. Бороо үшөөл зогсоногүй. Юун болоишо ааб гэжэ хүлеэн байбаб.

Мужик гэнтэ бэеэ сэхэлэн, нюдөө ялалзуулан, шэг шарайгаа хубилгаба. «Зай, маа, шуһаала, маа, хахажа үхөөрэй, маа», — гэжэ мужик нюдэеэ сабшасагаан, уралаа булантуулан эхилбэ: — «маа, бузар алууршан, христианска шуһа һоро, һоро...»

Лесник эрьежэ хараба.

— Шамда хэлэнэ бшууб, шамда, азият шуһа һорогшо, шамда!

— Яагаабши нихэдээ, һогтуу аалши, юундэ харааха гэжэ бодообши? — гэжэ лесник гайхангяар дуугарба. — Үбэштэйрөө гүш, нихэдээ?

— Һогтуу!.. Шинии мүнгөөр бэшэ аабза, бузар алууршан, арьяатан, арьяатан, арьяатан!

— Ах, ши... байза шамайе!..

— Теэд намда юун ха һэм? Яажашье үхэхэдэ адли: моригүйгөөр хаана ошохобиб? Низала — мүр нэгэ; туражашье үхэхэ, игэжэшье үхэхэ — адли. Үхэг булта: һамгамни, үри хүүгэдни, — үхэг булта... Харин, байзалши, шамда хүрэхэ байхабди!

Бирюк һууриһаа бодобо.

— Сохи, сохи, — гэжэ мужик галзуу дошхоноор үһэрибэ: — сохи, маа, маа, сохи... (Басаган пол дээрэһээ һуха харайн бодоод, тэрээниие аргадаба.) Сохи! сохи!

— Абяагүй бай! — гэжэ лесник бадашаад, урагшаа хоёр алхалба.

— Хүрөө, хүрөө, Фома, — гэжэ би оролсобоб: — орхи энээниие... арилаг бурхантаяа.

— Абяагүй болохогүйб, — гэжэ тэрэ барһан үргэлжэлбэ. — Яажашье үхэхэдэ адли. Алууршан, арьяатан, үхэл шамда хамаагүй... Байза даа, удаан эзэрхэхэгүйш! Бахалуурыешни бажууха, хүлеэжэ бай!

Бирюк тэрэнэй мүр дээрэһээ адхаба... Би мужигта туһалхаяа даб гэбэб...

— Бү ойром хүрэгты, барин! — гэжэ лесник нам уруу бадашаба.

Тэрэнэй заналтаһаа айнгүй, гараа һарбайн байтарни, намайе тон ехээр гайхуулан, мужигай тохоногуудһаа бүһэеэ нэгэ угзаралгаар ходо татажа абаад, шэлэ хүзүүн дээрэһээнь адхажа, малгайень нюдэн дээрэнь үмэдхөөд, үүдэе нээһэн бэеэрээ газаашань түлхижэрхибэ.

— Моритоёо шүдхэртэеэ тонило! — гэжэ Бирюк хойноһоонь хашхарба: — харин ойлгоорой, хожом намда дайралдабаш...

— Зай, Бирюк, — гэжэ би эсэстээ үгэлбэб: — намайе гайхуулбаш: һүрхэй эрэ байнаш.

— Э, хүрөө, барин, — гэжэ лесник халагланггяар минии үгэ таһалба: — гансал бү хэлээрэйгты. Таниие үдэшөө һаам дээрэ болоо, — гэжэ тэрэ нэмэбэ: — бороогой болихые хэзээ болотор хүлеэхэтнайб...

Газаа мужигай тэргын мөөрнүүдэй хахинаха дуулдаба.

— Харыт, талииба! — гэжэ лесник гүбэрбэ: — би тэрэниие!..

Хахад час үнгэрөөд байхада, Бирюк ойн захада намтай мэндэшэлэлдэн тараа һэн.

Б. САНЖИН
оршуулба.

[1] Гансаараа байдаг, барагар хүниие Орловско губернидэ Бирюк гэжэ нэрлэдэг. (**Авторай ажаглалта**).

[1] «Верх» — гэжэ Орловско губернидэ жалгые нэрлэдэг (**авторай ажаглалта**).

ПРАВДА БУРЯТИИ мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: лётчик-космонавт Г. Т. Береговойе Москвада угталга тухай материал. «КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэе» гэһэн гаршаг доро информацинууд. «Ажалай ленинскэ вахтада» гэһэн гаршаг доро материалнууд.

Хоёрдохи хуудаһанда: лётчик-космонавт Г. Т. Береговойе угталга дээрэ Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Байгал» журнал — манай айлшан» гэһэн гаршаг доро уран зохёолой материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд. Нютаг нютагай һонин. Соносхолнууд.

ХҮДӨӨ АЖАХЫ—ГОРОДОЙ АЖАЛШАДТА

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолоор хүдөө ажахын продуктнуудые худалдаха яармаг республикымнай городуудай дэлгүүр дээгүүр эдэ үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэжэ байна.

Улаан-Үдын колхозно дэлгүүр дээрэ, мүн ЛВРЗ-гэй, авиационно заводой хүдэлмэришэдэй тосхонуудтахи дэлгүүрнүүд дээрэ республикын колхоз, совхозууд өөһэдынгөө продуктнуудые худалдажа эхилээ.

Яармагай түрүүшын үдэрнүүдтэ Прибайкалиин, Загарайн аймагуудай ажахынууд ЛВРЗ-гэй, авиационно заводой дэлгүүр дээрэ мяха, ороохо, талха, үндэгэ гэхэ мэтые асаржа, городой ажалшадта худалдаа.

Тиихэдэ Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, «Искра», «Дружба», «Восход» колхозууд үхэрэй, адуунай мяха, гурил, ороохо, үндэгэ асаржа худалдаба. «Байкал» племхоз хэдэн арбаад амиды хони, мүн Мухаршэбэрэй «Эрдэм» совхоз ... дюк шубуу асаржа наймаа...

Загарайн аймагай «Гиг... колхоз 530 килограмм мяха, ... толгой хони, тахяа, амиды ... шоонхо. 2 тонно шахуу ш... сын гурил. 1 тонно 300 ... грамм ороохо, үндэгэ болон ... садые городой яармагта асар...

Яармаг ноябриин 4 хүрэт... үргэлжэлхэ байна. Үлэһэн ... үдэрнүүдтэ хүдөө ажахын пр... дуктнууд үшөө ехээр асар... хаар хүлеэгдэнэ.

ШЭНЭ БАРААНАЙ ЯАРМАГ

Арад зоной ажаһуудалай һайжарха тума гоё һайхан мебель ехээр хэрэглэгдэдэг болоо. Тиимэһээ республикымнай худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд гэрэй энэ хэрэгсэл бүтээн гаргадаг предприятинуудтай хэлсээ баталжа, ямар мебельнүүдэй хэрэглэгдэдэг байһаниень хараадаа абан, тэдэ предприятинуудта захил хэдэг байна.

Энэ зорилгоор октябриин 31-нэй, ноябриин 1-нэй үдэрнүүдтэ Улаан-Үдын сэмбын фабрикын «Текстильщик» гэжэ соёлой байшангай спортын зал соо мебель харуулгын яармаг үнгэргэгдэбэ. Мүнөө үеын шэнэ тухэлэй мебель эндэ табигдаа. Тэндэ элдэб шифоньер, комод, сервант, диван, трюмо гэрэл, номой шкаф, кухниин шкаф болон бусад хэрэгсэлнүүд бии.

Тэрэшэлэн Улаан-Үдын мебельнэ, модо болбосоруулгын комб... нат, Прибайкалиин, Сэлэнгын ... Кабанскын, Оймор ой мебель... предприятинуудай бүтээһэн пр... дукцинууд яармагта асарагда...

Гэбэшье эдэ предприятину... бэшэгэй ба кухниин стол, ст... нуудай болон табурет-һандали... дутамагаар бүтээн гаргадаг ... Һаниинь яармагта хабаадаг... тэмдэглэбэ.

Манай корр.

ЭЛДЭБ ҺОНИН ЭЛДЭБ ҺОНИН

АНГУУША БҮЛЭ

Республикымнай эгээн хойто захын ой тайгата Абчада гэжэ газарта «МИ-4» вертолёт бууба. Тэрэ наһажаал ангуушаниие басагадтайнь агнууриин газарта абаашана. Эдэнэр хадаа Хойто-Байгалай коопзверопромхозой мэдээжэ ангуушан Нестер Гаврилович Осипов, тэрэнэй хоёр басаган —Раиса, Нина гэгшэд болоно.

Нина басаганиинь хоёрдохи жэлээ агнуурида гараба. Нёдондо тэрэ басаган эсэгэтэйгээ хамта 70 гаран булга, хэдэн арбаад һолонго болон бусад ан бариһан юм.

Мүнөө жэл Раиса басаганиинь агнуурида гараха гэжэ шиидээ. Нижне-Ангарскын дунда һургуули байгша ондо тэрэ дүүргэһэн юм.

Тиигэжэ Нестер Гаврилович хоёр басагатаяа ангай олзобори хэжэ эхилбэ.

Б. ОЛЕНИН.

ЗОНОЙ ДУНДА ХҮНДЭТЭЙ

Саяан уулын хормой доро оршодог Тооро нютагта участково больница нээгдэһээр гурбахан жэл боложо ябана. Галбайн, Хуурай-һубагай, Таалын, Таһархайн, Таблангуудай, «Аршан» курортын болон бусад нютагуудай ажалшад эндэ ерэжэ бэеэ аргалуулдаг болоо. Мүн больницынгаа хажууда шэнэ гэр барижа, амбулатори нээбэ. Эдэ барилгануудынь ууралаар дулаасуулагдадаг дээрэһээ аргагүй зохид, дулаан, сэбэршье.

Больницада нянчаар хүдэлжэ эхилһэн Зоя Федоровна Домышева богонихон саг соо коллективайнгаа, мүн эндэ аргалан байһан үбшэн зонойнгоо дунда хүндэтэй болонхой. Зоя Федоровна үбшэн зоной комнато сэбэрлэхэһээ гадна, медсестрагай хэдэг олон янзын ажал хэжэ, дүй дүршэлтэй болонхой.

Нютагайнгаа больницада аргалуулжа гараһан И. Баторов, Б. Лобсанов, А. Майдархаиов, Г. Санданов болон бэшэшье нүхэд няня Зоя Федоровнада, больницые даагша М. М. Мангутовада һайнаар хандаһанайнь түлөө баяр баясхалан хүргэнэ.

Б. БИРБАЕВ.

Түнхэн.

УНШАГШАДАЙ КОНФЕРЕНЦИ

Улаан-Үдын кооперативн... техникумэй актова зал соо г... рэнэй худалдаа наймаанай, ... ребкооперациин хүдэлмэри... шэдэй профсоюзай ЦК-г... СССР-эй худалдаа наймаа... министерствын үмэнэһөө га... гагдадаг «Советская торговл... газетын уншагшадай конфер... ци болобо. Тус газетын глав... редакторай орлогшо нүх... И. И. Коган гэгшэ «Газет... үүргэ ба эдэбхитэд-бэшэгшэ... зорилго» гэһэн элидхэл хээ. З... газетые гансахан оронойм... арад зон уншадаг бэшэ, мү... хилын саанашье захигда... Элидхэл тушаа олон хүн үгэ х... лээ. Тэдэнэр газетын худэл... ридэ хабаадалсадаг байһа... мүн газетые худалдаа найма... най, нийтын эдеэ хоолой х... дэлмэрилэгшэдэй дунда ... нөөр нэбтэрүүлхэ тухайгаа тэ... дэглэбэ.

Д. КОЛМАКОВ.

ТЕЛЕФОН·ТЕЛЕГРАФ ХИЛЫН СААНАҺАА РАДИО

Эб найрамдалай түлөө тэмсэгшэдэй зүблөөн

БУДАПЕШТ. (ТАСС). Эб найрамдалай Бүхэвенгерскэ Соведэй үүсхэлээр Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Польшын, Румыниин, Советскэ Союзай, Чехословакиин Эб найрамдал хамгаалгын комитедүүдэй түлөөлэгшэдэй элжээтэ консультативна зүблөөн Будапешт хотодо байгша оной октябриин 30—31-дэ болобо.

Нүхэр ёһоной оршон байдалда үнгэрһэн һаналаа мэдэлсэлгын үедэ Вьетнамда эсэргүү США-гай эзэрхэг түримхэй ябуулгын урдаһаа тэмсэлдэ хабаатай, мүн Европодо аюулгүй байдал, эб найрамдал хангахын түлөө хойшолуулашагүй шухала асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ.

Фестивалиин дүнгүүд

ДЕЛИ. (ТАСС). Советскэ Союз, Инди, Чехословаки, Куба, ОАР, Польшо, ГДР, Болгари, Венгриин хабаадалгатай уласхоорондын кинофестиваль Делидэ дүүрэбэ.

«Альпийская баллада» (СССР), «Упкар» (Инди), «Попутная машина» (Болгари) гэһэн фильмүүд фестивалиин эрхим фильмүүд гэжэ тоологдоо.

Алжирта газопровод баригдахань

АЛЖИР. (ТАСС). 575 километр утатай «Хасси—Рмел—Скикда» гэжэ шэнэ газопроводой барилга Алжирта эхилээ. Энэ газопровод Аннабедэхи металлургическа заводые, хэдэ хэдэн промышленна предприятинуудые, ороной зүүн зүгтэ ажаһуудаг хүн зоной һуурин ба тосхонуудые газаар хангаха юм. 1970 оной һүүл багаар ашаглалгада оруулагдахаар хараалагдаһан газопровод жэлэй туршада 6 миллиард кубическа метр газ үгэхэ.

Газопровод барилгын эхилһэнэй баяр ёһолол дээрэ Алжирай Революционно Соведэй түрүүлэгшэ Хуари Бумедьен үгэ хэлээ.

ХАРИИН ХЭБЛЭЛЭЙ ГОЛ АНХАРАЛДА

БЕРЛИН. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй хүдэлмэриин дүнгүүд ГДР-эй хэблэлэй гол анхаралда байһаар. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй, «КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гадаадын политическэ ажал ябуулга тухай» гэһэн элидхэл тушаа хэлэхэдээ, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой ажал ябуулгые Пленум нэгэ дуугаар дэмжэбэ гэжэ газетэнүүд мэдээсэнэ.

«Хүдөө ажахын асуудалнуудаар КПСС-эй XXIII съездын, ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдэй ямараар дүүргэгдэжэ байһан тухай» нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэлэй гол удхые ноябриин 1-нэй номернуудта газетэнүүд толилоо.

Арадай ажахые хүгжөөхэ талаар һүүлэй жэлнүүдтэ Советскэ Союзай туйлаһан амжалтанууд, мал ажалай продукци, ороохо үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлхэ талаар зорилгонууд тухай хэлэһэн элидхэлэй хубиинь «Нойес Дойчланд» газетэ тусгаар илгаруулан барлаба. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар социалис оронуудай хоорондохи хани барисаанай шухала байһан, хоорондоо дүй дүршэлөө халан абалсаха тухай элидхэлшын үгэнүүдые газетэ хубилгангүйгөөр тунхаглаа.

ПРАГА (ТАСС). КПСС-эй Центральна Комитедэй Политбюрогой гадаадын политическэ ажал ябуулгые Пленум зүбшэжэ, һайшаан дэмжэээ гээд гаршагууд соогоо зааха зуураа. Чехословакиин бүхы түбэй газетэнүүд КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй хүдэлмэриин дүүрэһэн тухай мэдээсэлнүүдые ноябриин 1-нэй номернуудтаа толилоо.

«Руде Право» болон бусад газетэнүүд Пленумэй тогтоол ту... хурьангыгаар мэдээсэхэд... «КПСС-эй ЦК-гай Политбюр... гадаадын политическэ ажал яб... га тухай» гэһэн Л. И. Брежн... элидхэлые Пленумдэ хабаада... зүбшэн хэлсээд. КПСС-эй По... бюрогой ажал ябуулгые нэгэн д... гаар һайшаагаа гэжэ заана.

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС). КПС... эй ЦК-гай Пленум тухай матер... нуудые финскэ газетэнүүд о... хэблэн гаргана. «Пяйван Саном... гэжэ газетэ хүдөө ажахын ас... дални удаар хэһэн Л. И. Брежне... элидхэл тунхаглахадаа, 1966—... онуудта СССР-эй промышл... продукциин хэмжээн 30 процен... дээшэлхэнь гээд онсолон тэмдэ... нэ. Энэ үе сагай туршада ... үлүүгэй промышленна предп... тинууд ба объектнууд ашагл... да оруулагдаха. Советскэ Сою... ажалшадай бодото олзо доход... процентээр дээшэлхэ юм. СС... эй хүдөө ажахын хүгжэлтэтэ... зетэ уншагшадаа танилсуулха... энэ асуудалаар абтаһан шиидх... ринүүдые Пленум нэгэн дуу... һайшаагаа гэжэ тэмдэглэнэ.

РИМ. (ТАСС). КПСС-эй ЦК... Пленумэй дүүрэһэн тухай Итал... бүхы хэблэл ноябриин 1-нэй но... нуудтаа дуулгаа. «КПСС-эй ... гай Политбюрогой ажал ябуул... Пленум нэгэн дуугаар хүсэ... һайшаан дэмжээ», — гэжэ «Уни... газетэ бэшэнэ. «Мессаджер... «Джорно», «Коррьере Делла Се... ба бусад газетэнүүд энээн ту... хэлэхэ зуураа. СССР-эй хү... ажахын үйлэдбэри жэлһээ жэ... ургана, мүн ерээдүйн ехэ түсэб... табигдаа гэжэ заана.

Урда Йеменэй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй мэдүүлгэ

КАИР. (ТАСС). МЕН агентствын корреспондентын Аденһаа мэдээсэһэнэй ёһоор Израильда «Фантом» гэжэ самоледуудые США-гай худалдаха тухай шиидхэбэриие Урда Йеменэй арадай республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министр Сейф-ад-Дали «араб оронуудта эсэргүү эзэрхэг түримхэй ябуулгада США-гай сэхэ хабаадалга мүн» гээд сэгнээ.

Израильда самолёдуудые үгэһэн ушарта харюу болгон, араб оронууд нэгэдэжэ, хэмжээ абаха гээд тэрэ заагаа.

Үндэһэ яһанай илгаа... дүрбэдэхи комитет... буруушааба

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). ООН... Генеральна Ассамблейн дүрбэд... комитет 9 делегациин буруу... һан, 15 делегациин һаналаа ба... һан байгаашье һаань, олонхи... дуугаар Родезидэ үндэһэ яһа... илгаае эрид шууд буруушааһан ... золюци баталан абаба. Хуу... бэшэ иимэ ёһо гуримые усадха... Зимбабвиин арадта өөрыгөө ... дорхойлхо эрхэ олгохоёр харга... даһан дурадхалнууд энэ резолю... соонь бии.

Аэрофлодой шэнэ авиалини нээгдэбэ

ДАКАР. (ТАСС). Москва ба Сенегалай нийслэлэй хоорондохи агаарай холбоое түрүүшынхеэ нээһэн «ИЛ-62» гэжэ агаарай совет лайнер «Дакар-Йоф» гэжэ аэропортдо бууба. Совет граждан авиациин самолет Москва—Алжир—Конакри—Дакар гэһэн маршрудаар 11,5 часай туршада 9 мянганһаа үлүү тэй километр зайе гаталаа.

Энэ самоледоор ерэһэн СССР-эй граждан авиациин министерствын совет делегациие Конакри ба Дакар хотонуудта халуунаар угтаа.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ

Гор. Улаан-Удэ, типограф... Управления по печати при Сов... Министров БурАССР.

Н-02080.

Зак. № 1148.